

Anna Kähkönen

KANSALLISMIELISTÄ IDENTITEETTIÄ RAKENTAMASSA –

RETORINEN ANALYYSI PERUSSUOMALAISTEN KANSANEDUSTAJIEN EDUSKUNTAPUHEISTA SYKSYLLÄ 2020

Johtamiskorkeakoulu
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Anna Kähkönen: **Kansallismielistä identiteettiä rakentamassa - Retorinen analyysi perussuomalaisten kansanedustajien eduskuntapuheista syksyllä 2020**

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Tammikuu 2021

Tutkielmassani selvitän, miten Perussuomalaiset-puolueen kansanedustajat argumentoivat Suomen identiteettiä kolmessa eduskuntakeskustelussa syksyllä 2020 sekä puolueen eduskuntavaali- ja EU-vaaliohjelmissa vuonna 2019.

Lähtökohtanani on ajatus, että kansallisella identiteetillä on vaikutus siihen, millaista ulkopoliittikkaa eri valtiot erilaisissa historiallisissa tilanteissa noudattavat. Lähden tässä tutkielmassa liikkeelle Alexander Wendtin konstruktivisesta teoriasta identiteettien muotoutumisesta. Wendtin mukaan identiteetti on keskeinen valtion toimintaa muovaava tekijä. Kansallista identiteettiä tuotetaan ja ylläpidetään esimerkiksi poliittisissa keskusteluissa eduskunnassa, kun määritetään Suomen paikkaa maailmassa, kuvataan maan intressejä, uhkia ja tavoiteltavaa tulevaisuutta.

Suomen ulkopoliittikan muutos 90-luvun puolivälissä, sen “eurooppalaistuminen”, kytkeytyy jäsenyyteen Euroopan unionissa. Suomi irtautui YYA-sopimuksesta ja puolueettomuudesta. Itsenäinen puolustus ja liittoutuminen, länsimaiset arvot kuten ihmisoikeudet ja demokratia nousivat etualalle. Viime vuosina nationalististen ja populististen liikkeiden voimistuminen on asettanut kyseenalaiseksi koko eurooppalaisen projektin, eurooppalaisen identiteetin luonteen. Laajempi eurooppalainen identiteetti on joutunut monessa maassa törmäyskurssille vahvan historialle ja kulttuurille perustuvan kansallisen identiteetin rakentamisen kanssa. Perussuomalaisen puolueen voi hyvin sanoa kuuluvan eurooppalaisten nationalistisiin oikeistopuolueisiin, jotka haastavat eurooppalaisen integraatioprojektin.

Metodinani olen käyttänyt Chaïm Perelmanin argumentaatioanalyysiä. Analyysin kohteeksi valittuina aineistoina on eduskunnan täysistunnossa käytetyt puheenvuorot Ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta (11.11.2020), eduskunnan kyselytunnilla käyty keskustelu EU:n yhteisestä maahanmuuttopoliittikasta (1.10.2020) ja eduskuntakeskustelu pääministerin ilmoituksesta EU:n elvytyspaketista (9.9.2020). Aineisto on koottu Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista.

Perussuomalaisten argumentoinnissa korostetaan Suomea koskevia uhkia: suvereniteetin menetystä ja maahanmuuttoa. Suomen identiteetiksi tarjotaan monokulttuurista, kristilliskonservatiivista, etnisesti yhtenäistä kansallisvaltioideaalia. Tässä identiteetissä monikulttuurista, avointa ja kosmopoliittista Suomea ja Eurooppaa vastaan asetetaan visio nationalistisesta Suomesta ja isänmaiden, kansallisvaltioiden Euroopasta. Subjektiivisina intresseinä nousevat esiin rajojen kiinni laittaminen, maahanmuuton lopettaminen, EU:n heikentäminen kansallisvaltioiden liitoksi tai EU:sta eroaminen, Suomen vetäytyminen monenkeskisistä instituutioista, kansainvälisten taloudellisten sitoumusten heikentäminen tai lopettaminen ja globaalia yhteisvastuusta vetäytyminen (kehitysapu, kansainväliset järjestöt, YK). Näin ajatellaan saavutettavan päätöksentekovallan

palauttaminen kansallisiin käsiin, taloudellisten sitoumusten vähentämisen ja Suomen palauttamisen konservatiivisemmaksi, vähemmän liberaaliseksi ja monikulttuuriseksi.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Avainsanat: identiteetti, ulkopolitiikka, puolueet

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tutkimuksen tematiikka ja teoreettinen viitekehys.....	5
1.1 Tutkimuskysymys.....	6
1.2 Konstruktivistinen kansainvälisen politiikan tutkimus.....	6
2. Alexander Wendtin identiteettiteoria.....	8
2.1 Subjektiiiviset ja objektiiviset intressit	10
2.2 Sosiaalinen identiteetti ja nationalismi.....	11
2.3 Kansalliset identiteetit ja taistelu eurooppalaisuudesta.....	12
2.4 Populistinen uusnationalismi Euroopassa.....	20
3. Eduskuntapuheet tutkimuksen aineistona.....	23
4. Metodi: Chaïm Perelmanin argumentaatioanalyysi	24
5. Argumentaatioanalyysi eduskunnassa käytetyistä puheenvuoroista.....	26
5.1 Yleisö.....	27
5.2 Itse ja Toiset.....	27
6. Johtopäätökset: perussuomalaisten haaste Suomen identiteetille ja paikalle maailmassa.....	37
7. Lähteet.....	43

1. TUTKIMUKSEN TEMATIikka JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tämän tutkielman lähtökohtana on ajatus, että Suomen ulkopoliittikkaa muotoillaan keskusteluissa, joissa määritellään maan identiteettiä ja paikkaa maailmassa. Ei ole olemassa mitään yksiselitteisiä kansallisia etuja, intressejä, joita ulkopoliitikassa ajetaan, vaan nämä edut ovat yhteiskunnallisesti määriteltyjä arvomääritelmiä. Näitä arvomääritelmiä voidaan tutkia analysoimalla kielellisiä prosesseja ja niiden tuotoksia, joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme rakentuu. Tarkoituksena ei ole jäljittää kielenkäytöstä irrallisiksi oletettuja mentaalisia prosesseja, objektiivisia faktoja, universaaleja lainalaisuuksia tai kausaalisuhteita, vaan kuvata sitä, miten sosiaalista todellisuutta luodaan. (Jokinen 2016, 204).

Lähden tässä tutkielmassa liikkeelle Alexander Wendtin konstruktivisesta teoriasta identiteettien muotoutumisesta. Wendtin mukaan identiteetti on keskeinen valtion toimintaa muovaava tekijä. Identiteetit viittaavat siihen, keitä tai mitä toimijat ovat. Intressit viittaavat siihen, mitä toimijat haluavat. Identiteetit edeltävät intressejä, sillä toimija ei voi tietää, mitä se haluaa ennen kuin se tietää, kuka tai mikä se on. Ilman intressejä identiteeteillä ei ole taas motivoivaa voimaa, ilman identiteettejä intresseillä ei ole suuntaa. (Wendt 1999, 233).

Lähtökohtanani on ajatus, että kansallisella identiteetillä on vaikutus siihen, millaista ulkopoliittikkaa eri valtiot erilaisissa historiallisissa tilanteissa noudattavat. Valtion identiteetti on yhteiskunnallisesti rakennettu, monimuotoinen, epävarma ja muuttuva. (Pursiainen & Forsberg, 294-295). Kansallista identiteettiä tuotetaan ja ylläpidetään esimerkiksi poliittisissa keskusteluissa eduskunnassa, kun määritetään Suomen paikkaa maailmassa, kuvataan maan intressejä, uhkia ja tavoiteltavaa tulevaisuutta.

Suomen ulkopoliittikan muutos 90-luvun puolivälissä, sen "eurooppalaistuminen", kytkeytyy jäsenyyteen Euroopan unionissa. Suomi irtautui YYA-sopimuksesta ja puolueettomuudesta. Itsenäinen puolustus ja liittoutuminen, länsimaiset arvot kuten ihmisoikeudet ja demokratia nousivat etualalle. (Saukkonen) "EU:n yhteisestä ulkopoliitikasta on tullut merkittävä Suomen kansainvälisen politiikan viitekehys ja agendan asettaja." (Haukkala 2020, 58).

Viime vuosina nationalististen ja populististen liikkeiden voimistuminen on kuitenkin asettanut kyseenalaiseksi koko eurooppalaisen projektin, eurooppalaisen identiteetin luonteen. Laajempi eurooppalainen identiteetti on joutunut monessa maassa törmäyskurssille vahvan historialle ja kulttuurille perustuvan kansallisen identiteetin rakentamisen kanssa. Eurooppalaisen identiteetin ytimenä ovat yhteiset arvot, jotka luetellaan perussopimuksissa. (Tuominen & Nyssönen 2019, 24). Keskustelu siitä, millaista Eurooppaa ollaan rakentamasta jakaa Eurooppaa, ja yhä useamman EU:n jäsenvaltion johdossa kyseenalaistetaan integraation syventäminen ja perussopimuksen toisen artiklan arvot, liberaali, avoin EU. Vuodenvaihteessa 2020 voimaan astuva Brexit, Iso-Britannian EU-ero, on monella tavalla tämän kehityskulun looginen päätepiste.

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on, miten perussuomalaiset näkevät Suomen paikan maailmassa? Suhtautuminen EU:hun, kansainväliseen yhteistyöhön ja eurooppalaiseen arvoyhteisöön.

Perussuomalaisia äänestävien EU-kannat ovat muita äänestäjäryhmiä reilusti kielteisempiä. EVA:n Asenne- ja arvotutkimuksessa 2020 vain 15 prosenttia Perussuomalaisten äänestäjistä suhtautui EU:iin myönteisesti.

Perussuomalaiset ovat EVA:n tutkimuksessa ainoa väestöryhmä, joka suhtautuu EU-jäsenyyteen kielteisesti (55 %). (EVA 2020).

Perussuomalaiset-puolue kuuluu Euroopan parlamentissa Identiteetti ja demokratia -ryhmään, johon kuuluu eurooppalaisia maahanmuuttokriittisiä ja kansallismielisiä puolueita, kuten italialainen Lega, ranskalainen Kansallinen liitto, Vaihtoehto Saksalle (AfD) -puolue ja Viron EKRE. Identiteetti ja demokratia -ryhmä on europarlamentin viidenneksi suurin ja siihen kuuluu 73 eurokansanedustajaa. (YLE 13.6.2019).

Tarkoitukseni on selvittää retorisen argumentaatioanalyysin avulla, miten Perussuomalainen puolue rakentaa Suomen identiteettiä EU-vaaliohjelmassaan ja eduskuntavaaliohjelmassaan 2019, sekä EU:n elvytystukipakettia, EU:n maahanmuuttopakettia sekä ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa koskevissa eduskuntakeskusteluissa syksyllä 2020.

1.2 Konstruktivistinen kansainvälisen politiikan tutkimus

Yhteiskuntatieteissä konstruktivistiset teoriat lähtevät siitä ajatuksesta, että tieto ja käsitteet rakentuvat yhteisöllisesti. ”Tietomme maailmasta ei ole suora heijastus objektiivisesta todellisuudesta, vaan todellisuus on mahdollista ymmärtää vain kielen kautta tuotettujen käsitteiden, eli niiden luokitteluiden ja keskinäissuhteiden kautta” (Pursiainen & Forsberg 2015, 306). Konstruktionismin mukaan emme siis voi kohdata tutkimaamme todellisuutta puhtaana, vaan aina jostakin näkökulmasta. Tietomme todellisuudesta on aina tulkinnallista. (Jokinen 2016, 204). ”Kielenkäyttö on käytäntö, joka ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan merkityksellistää ja samalla järjestää ja rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Käyttäessämme kieltä me toisin sanoen konstruoimme ja merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme” (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 21). ”Asioiden ja ilmiöiden nimeämisen eli merkityksellistämisen tavat ovat syntyneet pitkissä historiallisissa prosesseissa, joissa ihmisten välisellä kanssakäymisellä on olennainen rooli. Merkityksellistämisessä on käynnissä aina kaksi vastakkaista suuntausta. Ensimmäinen on merkitysten vakiinnuttamisen prosessi, joka auttaa meitä suunnistamaan arkipäivän maailmassa ja erottamaan järjettömän järjellisestä.” (Emt, 204). ”Toisaalta jatkuvasti on käynnissä myös toinen suuntaus: merkitysten rajojen

hämäryys, merkitysten moninaisuus sekä merkitysten muuntuminen ja uusien merkityksellistämisen tapojen esiin nouseminen” (Emt, 204).

Konstruktivistisessa kansainvälisen politiikan teoriassa valtioiden lisäksi toiminnan ja muutoksen selittäjiksi nousevat identiteetit ja intressit, jotka muokkautuvat yhteisöllisessä kanssakäymisessä. Esimerkiksi valtiot suhtautuvat tavoitteisiinsa ja muihin toimijoihin sen mukaan millainen merkitys näille annetaan. (Palmujoki 2008, 33).

Konstruktivismiin mukaan kansainvälisen politiikan toimintaympäristö on toimijoiden itsensä luoma. Toimintaympäristön hahmottaminen taas riippuu kansainvälisen toimijan identiteetistä, ja identiteetti muodostuu kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. Kansainvälisen politiikan valtavirtateoriat, kuten neorealismi ja neoliberalismi, esittävät intressien määrittyvän materiaalisista seikoista. Konstruktivismissa taas keskeistä on toimijan identiteetti eli toimijan käsitys itsestään suhteessa toimintaympäristöönsä, ja identiteetti määrittää normeja sekä intressejä. Vuorovaikutus tapahtuu laajasti ottaen kansainvälisessä yhteisössä, mutta myös erilaisissa hallintajärjestelmissä. (Palmujoki 2008, 33.).

”Rationaalis-materiaalisen lähestymistavan valtioiden käyttäytymiseen voidaan tiivistää ”miksi”- kysymyksiin. Miksi valtio X toimin näin?” (Pesu 2014, 8). Kun kysytään miksi, päädytään etsimään syy-seuraus-suhteita kansainvälisessä politiikassa. Konstruktivismiin näkökulmasta relevantimpi kysymys on ”miten”? Esimerkiksi miten perussuomalaiset kansanedustajat argumentoivat Suomen paikkaa maailmassa ja Euroopassa. Millaisia myyttejä, uskomuksia tai symbooleja näihin argumentteihin sisältyy. (Emt, 8). Lähtökohtanani on ajatus, että kansallisella identiteetillä on vaikutus siihen, millaista ulkopoliittikkaa eri valtiot erilaisissa historiallisissa tilanteissa noudattavat. Valtion identiteetti on yhteiskunnallisesti rakennettu, monimuotoinen, epävarma ja muuttuva. Valinnoillaan valtio myös muokkaa, uusintaa tai muuttaa tätä identiteettiään (Pursiainen & Forsberg, 294-295).

Ulkopolitiikassa ei siis ole kysymys ennalta annettujen intressien puolustamisesta vaan siitä, miten ne määritellään. Merkityksellistämisen tavat syntyvät pitkissä historiallisissa prosesseissa, ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Kysyn siis, kuinka maailmaa hahmotetaan (ja ymmärretään) käsitteiden ja ajatuskonstruktioiden kautta.

Konstruktivismissa ei kielletä rakenteiden merkitystä, ”mutta materiaaliset rakenteet saavat merkityksensä vasta, kun sosiaaliset tekijät antavat niille sen. Rakenteet eivät itsessään myöskään determinoi valtion ulkopoliittikkaa. Päätöksentekijä ei ole rationaalisia laskuja tekevä homo oeconomicus vaan pikemminkin homo sociologicus, jonka halut, intressit ja identiteetit kehittyvät sosiaalisen kanssakäymisen myötä” (Pesu 2014, 7-8).

Käytetty kieli ja sen sisältämät merkitykset itsessään vaikuttavat ulkopoliittikkaan. (Pursiainen&Forsberg, 305). Julkisten puheiden tutkimista voi perustella siitäkkin näkökulmasta, että ulkopoliittikan peruslinjan tulisi olla kiinteässä suhteessa diskursiivisiin rakenteisiin, sillä poliitikkojen on kyettävä julkisesti ilmaisemaan, mihin

noudatettu politiikka perustuu ja mihin se mahdollisesti johtaa. (Emt, 307). Ole Waeverin mukaan sisäpoliittisten diskurssien analyysi voi selittää ainakin johonkin rajaan saakka sen, minkälaista ulkopoliittikka maat voivat ylipäänsä noudattaa. ”Esimerkiksi eurooppalaiselle valtiolle valtion ja kansakunnan välisen suhteen sekä kansakunnan suhde Eurooppaan asettavat rajat sille, minkälainen ulkopoliittikka tai yhdentymispolitiikka voi tulla kysymykseen. Diskurssit eivät kuitenkaan määrää ulkopoliittikan yksityiskohtia tai yksittäisiä ratkaisuja, vaan pikemminkin mahdollisen rajoja” (Emt, 307).

2. ALEXANDER WENDTIN IDENTITEETTITEORIA

Alexander Wendt määrittelee konstruktivismiin kansainvälisen järjestelmän rakenteelliseksi teoriaksi, joka esittää seuraavat keskeiset väitteet: (1) valtiot ovat kansainvälisen poliittisen teorian pääanalyysiyksiköitä; (2) valtiojärjestelmän keskeiset rakenteet ovat ennemminkin intersubjektiivisiä kuin aineellisia; ja (3) valtioiden identiteetit ja -intressit eivät rakennu ulkoannetusti, vaan ne syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Wendt kokee rationalismin ongelmaksi sen, että sen kautta identiteetit sekä toimijoiden intressit nähdään valmiiksi annettuina, determinoituina. (Wendt 1994, 385).

Neoliberalisteja sekä neorealisteja yhdistää Wendtin mukaan omistautuminen rationalismille sekä sille, että valtiot ovat keskeisiä toimijoita anarkistisessa maailmanjärjestyksessä, ja turvallisuuden määrittelee valtioiden oman edun tavoittelu. (Wendt 1992, 391).

Wendtin identiteettiteoriassa identiteetit edeltävät intressejä, sillä toimija ei voi tietää, mitä se haluaa ennen kuin se tietää, kuka tai mikä se on. Identiteetit muodostuvat vuorovaikutuksessa tai sosialisatioprosessissa toisten kanssa ja tuo identiteetinmäärittäminen on jatkuva prosessi. Valtiolla voi myös olla useita identiteettejä ja myös valtioiden intressit muuttuvat suhteessa näihin identiteetteihin. (Wendt 1999, 229).

Wendt määrittelee identiteetin kansainvälisten toimijoiden motivaatiota ja käyttäytymistä luovaksi mielenlaaduksi. Identiteetti on subjektiivinen ja juurtunut toimijan itseymmärrykseen. Identiteetti koostuu sekä sisäisistä että ulkoisista rakenteista: siitä miten itse sen määrittelemme ja miten muut sen näkevät. (Emt, 229).

Wendt erottaa neljä eri identiteettityyppiä: henkilökohtainen tai yrityksen identiteetti (jatkossa perusidentiteetti), tyyppi-identiteetti, rooli-identiteetti ja kollektiivinen identiteetti. Kaikki paitsi ensimmäinen voivat määrittää samanaikaisesti yhtä toimijaa eri muodoissa. Samoin kun ihmisillä valtioilla voi olla eri identiteettejä eri konteksteissa, myös valtion toiminta voi saada erilaisia muotoja eri konteksteissa. (Emt, 224).

Perusidentiteetti on se, joka tekee toimijasta muista erillisen. Sillä on materiaallinen kiinnittymiskohta kuten yksilöllä kehonsa tai valtiolla maantieteellinen sijaintinsa. Yksilöt ovat biologisesti erillisiä, mutta ilman tietoisuutta tai muistia ne eivät ole toimijoita. Ryhmäidentiteetti edellyttää yksilöitä, joilla on kollektiivinen identiteetti. Valtio on "ryhmä-itse", joka kykenee ryhmätason kognitioon. Nämä itse-ideat ovat yhteisön itsensä

synnyttämiä ja sellaisina ne ovat perustavanlaatuisesti Toisten (Others) synnyttämiä. Tämän identiteetin päälle muut identiteetit rakentuvat on. (Emt, 224).

Tyyppi-identiteetillä Wendt viittaa sosiaaliseen luokitteluun tai kategoriaan, joilla on sosiaalista merkitystä ja joilla voidaan merkitä tai luokitella voidaan merkitä esimerkiksi ihmisiä, jotka jakavat tietyn ominaisuuden, vaikkapa arvot tai osaamisen. Valtioiden kohdalla tyyppi voi viitata esimerkiksi hallitusmuotoihin tai valtiomuotoihin, kuten kapitalistiset valtiot, fasistiset valtiot, monarkiat jne. Nämä valtioiden tyypit syntyvät valtion ja yhteiskunnan sisäisissä prosesseissa, jotka perustuvat valtion tuotannon ja tuhokeinojen kontrolliin. Nämä identiteetit voivat myös muotoutua vuorovaikutuksessa muiden kanssa (esimerkiksi Japanin pakkodemokratisointi toisen maailman sodan jälkeen), mutta perustaltaan niiden olemassa ole ei ole riippuvainen muista valtioista. Kaikki yhteisesti jaetut tyypit eivät synnytä identiteettityyppejä. Tyyppi-identiteetillä on oltava luokittelevaa merkitystä. Esimerkiksi kahdella valtiolla voi olla samanlainen parlamentaarinen systeemi, mutta tällä seikalla ei ole merkitystä. Toistaalta kahdella valtiolla voi olla erilainen päätöksentekosysteemi, toisella presidenttivetoinen, toisella parlamentaarinen, mutta ne muodostavat identiteettityypin, demokraattiset valtiot. (Emt, 225)

Rooli-identiteetit eivät perustu luonnollisiin ominaisuuksiin, vaan ovat olemassa vain suhteessa Toisiin. Yksilö tai valtio ei voi itse valita rooli-identiteettiään. Ei ole olemassa mitään ennalta määrättyä ominaisuutta, jonka perusteella opiskelijasta tulee opiskelija. Rooli-identiteetti syntyy vain ottamalla asema yhteiskunnallisessa rakenteessa ja noudattamalla käyttäytymisnormeja niitä kohtaan, joilla on asiaankuuluvia vastaidentiteettejä. Monet rooli-identiteetit perustuvat niiden institutionalisoitumiseen sosiaalisissa rakenteissa, ja ne ovat syntyneet jo ennen varsinaista vuorovaikutusta. Professori ja opiskelija ovat kollektiivisen tiedon jakamia asemia. Kun sisäistämme tämän tiedon, sen rakenne heijastuu ”minun” rakenteeseen. Minä -rakenne siis syntyy, kun se näkee itsensä toisen silmien läpi. Wendtin mukaan pystymme säätämään rooli-identiteettejä, koska kuljetamme muita mukanaamme päässämme. Tämä ei tarkoita sitä, että roolien identiteettien toteuttaminen on puhtaasti mekaaninen asia, koska useimmat roolit sallivat vapauden tai tulkinnan, mutta se on mahdollista vain tiettyjen parametrien rajoissa. Jos näitä parametreja rikotaan, roolitunnukset kiistetään. Esimerkkinä Wendt käyttää Columbusta, joka määritteli intiaanit villoiksi, jotka kristinuskon tulisi pelastaa. Intiaanit itse vastustivat tätä, mutta loppujen lopuksi heidän oli hyväksyttävä pakon edessä rooli-identiteettinsä. (Wendt 1999, 227).

Roolien määrittelyssä on merkitystä Itsen ja Toisen välisen riippuvuuden tai läheisyyden määrällä. Kun läheisyys on korkea, kuten arabien ja israelilaisten konfliktissa, roolien identiteetit eivät välttämättä ole vain valintakysymyksiä, jotka voidaan helposti hylätä, vaan Toisen valtiolle pakottamia. Tässä tilanteessa, vaikka valtio haluaisi luopua roolistaan, se ei ehkä pysty tekemään sitä, koska Toinen vastustaa halutessaan säilyttää oman rooli-identiteettinsä. (Wendt 1999, 228).

Kollektiivinen identiteetti vie Itsen ja Toisen suhteen loogiseen lopputulemaansa. Identifikaatio on prosessi, jossa Itsen ja Toisen ero katoaa kokonaan ja ne sulautuvat toisiinsa. Identifikaatio on yleensä asiaperusteinen ja

harvoin täydellinen, mutta se sisältää aina sen, että Itse laajentaa rajojaan niin, että se kattaa myös Toisen. Kun rooli-identiteeteissä Itse ja toinen rakentavat sosiaalisesti Meidät, kumpikin voi pelata eri roolia. Kollektiivisessa identiteetissä syntyy yksi identiteetti. Kollektiivinen identiteetti on yhdistelmä rooli- ja tyyppi-identiteettejä. Sillä on kausaalinen voima saada toimijat altruistisesti määrittelemään Toisen hyvinvointi osaksi Itsen hyvinvointia. (Wendt 1999, 229).

Kakki neljä identiteettityyppiä viittaavat Wendtin mukaan intresseihin, mutta eivät ole palautettavissa niihin. Identiteetit viittaavat siihen, keitä tai mitä toimijat ovat. Intressit viittaavat siihen, mitä toimijat haluavat. Intressit, valtion edut, osoittavat motivaation, joka auttaa selittämään toimintaa. Identiteetit edeltävät intressejä, sillä toimija ei voi tietää, mitä se haluaa ennen kuin se tietää, kuka tai mikä se on. Ilman intressejä identiteeteillä ei ole motivoivaa voimaa, ilman identiteettejä intresseillä ei ole suuntaa. Ne näyttelevät siis erilaisia selittäviä tehtäviä. (Emt, 230).

2.1 Objektiiviset ja subjektiiviset intressit

Wendtin mukaan on olemassa kahdenlaisia intressejä, objektiivisia ja subjektiivisia. Objektiiviset intressit ovat tarpeita tai toiminnallisia vaatimuksia, jotka on täytettävä, kun identiteettiä uusinnetaan. Kaikilla neljällä identiteettityypillä on tällaiset uusintamisvaatimukset: Yhdysvallat ei voi olla valtio ilman väkivallan monopolia (perus), kapitalistinen valtio ilman yksityisomaisuuden suojaa (tyyppi), hegemonia ilman alaisiaan (rooli) ja länsimaiden jäsen ilman solidaarisuutta muiden länsimaiden kanssa (kollektiivinen). Tällaiset uusintamistarpeet ovat "objektiivisia" siinä mielessä, että niitä on olemassa, vaikka Yhdysvaltain hallitus ei olisikaan tietoinen niistä, ja jos näitä tarpeita ei täytetä, identiteetit eivät selviydy. Kun toimijat sisäistävät identiteetin, siitä seuraa kaksi taipumusta: valtiot ymmärtävät identiteetin tarpeet ja pyrkivät toimimaan identiteetin mukaisesti, mikä varmistaa jatkuvan pyrkimyksen identiteetin uusintamiseen. (Wendt 1999, 233).

Subjektiiviset intressit viittaavat juuri siihen, millaisia uskomuksia toimijalla on siitä, millaisia toimia identiteetin uusintaminen edellyttää ja tämä on toiminnan motivaatio. Subjektiivinen intressi on "toivottu lopputulos", ei toimintatapojen suosituimmuusjärjestys. Käyttäytymiseen vaikuttaa se, mitä toimija tavoittelee, mutta myös se, mitä toimittaja ajattelee olevan mahdollista saavuttaa. (Emt, 233).

Toivotut lopputulokset ovat uskomuksia, tulkintoja siitä, miten tarpeet saadaan tyydytettyä. Jotkut uskomukset rakentavat sitä, keitä me olemme (identiteetit ja niihin liittyvät ylläpitotarpeet), toiset niitä tavoitteita, joiden ajatteleme auttavan meitä ymmärtämään noita tarpeita (subjektiiviset intressit ja toiveet) ja lopuksi on vielä ulkoiset uskomukset toiveista, jotka liittyvät tavoitteisiin. (Wendt 1999, 233).

Valtiot ovat siis toimijoita, joiden käyttäytymistä motivoivat erilaiset intressit, jotka ovat kiinnittyneet Itse-, tyyppi-, rooli- ja kollektiiviseen identiteettiin. Valtioiden identiteetit eroavat toisistaan historiallisesti ja kulttuurisesti, mutta ne jakavat yhteisiä ominaisuuksia Itse-identiteetin pohjalta, valtioina. Wendt esittää, että

nuo yhteiset ominaisuudet synnyttävät yleisiä kansallisia intressejä. Perusidentiteetin funktiona nämä intressit ovat sisäisiä valtioille; kansainväliseen järjestelmään nähden ne eivät ole sosiaalisia rakenteita. (Wendt 1999, 233-234).

Wendtin mukaan valtioiden tyyppi, rooli ja kollektiivinen identiteetti vaikuttavat näiden intressien sisältöön, jotka ovat vaihtelevassa määrin kansainvälisen järjestelmän rakenteita, mutta niitä rajoittaa perusidentiteettiin liittyvä valtioiden luonne. Valtio ei ole tabula rasa, johon voidaan kirjoittaa mikä tahansa intressi. (Wendt 1999, 234).

Kansallisen edun, intressin käsite viittaa valtion ja yhteiskunnan uusintamis- tai turvallisuusvaatimuksiin. Tämän määritelmän tärkeä piirre on, että se viittaa objektiivisiin intresseihin. Osittain siksi, että valtioilla on tiettyjä turvallisuustarpeita (objektiivisia intressejä), ne määrittelevät subjektiiviset intressinsä samalla tavoin. Pitkällä aikavälillä kyvyttömyys tuoda subjektiiviset intressit linjaan objektiivisten intressien kanssa johtaa toimijan kuolemaan. (Wendt 1999, 234). Wendt erittelee neljä intressiä, jotka on hoidettava, jotta valtio ja yhteiskunta voi olla turvallinen ja sellaisenaan ne asettavat objektiiviset rajat sille, mitä valtiot voivat tehdä ulkopolitiikassaan: fyysinen turvallisuus, autonomia, taloudellinen hyvinvointi ja kollektiivinen itsetunto. Aikojen kuluessa niiden tärkeysjärjestys voi vaihdella, mutta säilyäkseen valtion on pitkällä aikavälillä huolehdittava kaikista näistä intresseistä. (Wendt 1999, 237).

2.2 Sosiaalinen identiteetti ja nationalismi

Alexander Wendtin mukaan sosiaaliset identiteetit ovat joukko merkityksiä, jotka toimija antaa itselleen huomioidessaan muiden näkökulman. Perusidentiteettiin verrattaessa toimijoilla on yleensä useita sosiaalisia identiteettejä, jotka eroavat toisistaan. Sosiaalisilla identiteeteillä on sekä yksilöllisiä että sosiaalisia rakenteellisia ominaisuuksia, jotka ovat kognitiivisia malleja, joiden avulla toimija voi määrittää "kuka olen / keitä olemme" eri tilanteissa ja yhteisesti jaetussa ymmärryksen ja odotusten sosiaalisessa rakenteessa. Tässä mielessä sosiaaliset identiteetit ovat keskeinen linkki siinä vaikuttavassa voimassa ja rakenteessa, jotka ilmentävät yksilöllisyyden termejä, joiden kautta toimijat ovat suhteessa toisiinsa. Nämä termit johtaa toimijat näkemään tilanteet sellaisina, että ne vaativat tietynlaisia toimia ja määrittelemään intressit tietyillä tavoilla. (Wendt 1994, 387).

Jotkut valtioiden identiteetit ja intressit johtuvat ensisijaisesti suhteesta kotimaiseen yhteiskuntaan ("liberaali", "demokraattinen") ja toiset taas suhteessa kansainväliseen yhteisöön ("hegemoni", "tasapainottaja"). Sosiaaliset identiteetit ja intressit ovat aina prosessissa, vuorovaikutuksessa. Wendtin mukaan valtion itsekkyydelle on erilaisia selityksiä, sekä systeemisiä että sisäpoliittisia. Egoismi, itsekkyyys, kumpuaa valtion luonteesta, ei kuitenkaan viittauksena ihmislousteeseen vaan valtion perusidentiteettiin. Valtiot ovat myös usein riippuvaisia yhteiskunnastaan, yhteisöstään selviytyäkseen poliittisesti ja saattavat tästä syystä laittaa yhteisön itsekkäät edut valtion etujen edelle. Nationalismissa yhdistyvät nämä molemmat oman edun tavoittelun selitykset: valtion

perusidentiteetti ja yhteisön paine. Nationalismin Wendt määrittelee kulttuurisen, kielelliseen tai etniseen siteeseen perustuvaan yhteiskunnalliseen kollektiivisen identiteetin tunteeseen. Nationalismi voi osittain olla ”alkukantaista” ja luontaista yhteiskuntien itsekäsitykselle erityisyydestä. Se, että valtiot ovat riippuvaisia kansalaisistaan voi saada ne viljelemään kansallismielisiä tunteita ja näin vahvistamaan perusidentiteettiään muihin toimijoihin nähden. Kansallisten identiteettien syvyys ja ulossulkevuus vaihtelevat kuitenkin suuresti, eivätkä ne ole pysyviä. Esimerkkinä Wendt nostaa esiin natsi-Saksan, joka oli aikanaan äärikansallismielinen ja poissulkeva, mutta elää nyt rinnakkain muiden valtioiden kanssa osana eurooppalaista yhteisöä. Serbiassa taas identiteetti siirtyi toiseen suuntaan, Jugoslavian rinnakkaisesta äärikansallismielisyyteen. Wendtin mukaan nationalismin ei voida ajatella lähtökohtaisesti tuottavan itsekkyyttä, mutta on selvää, että nationalismi ja muut sisäpoliittiset seikat usein saavat valtiot toimimaan itsekkäästi. Wendt kuitenkin korostaa, että tämä ominaisuus ei ole seurausta valtion ominaislaadusta, vaan itsekkyyden on sidoksissa historialliseen kontekstiin ja sosiaalisesti rakentunutta. (Wendt 1994, 387).

2.3 Kansalliset identiteetit ja taistelu eurooppalaisuudesta

1990-luvun alussa Suomi koki poliittisen ja taloudellisen mullistuksen. ”Toisen iskun, osin taloudellisen, osin poliittisen aiheutti Neuvostoliiton romahtaminen 1991. Molemmat ne uursivat niin syvältä ja kajosivat niin tuntuvina maan peruskehikkoon, että ne muuttivat yhtä pysyvästi kuin jyrkästi sekä Suomen talouden rakenteita että maan ulko- ja osin myös sisäpoliittista orientaatiota.” (Ylikangas 2007, 341). Haukkala ja Vaahtoranta kuvaavat artikkelissaan Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat (2016) Suomen kylmän sodan aikaista linjaa pienvaltiorealismiksi. ”Toisen maailmansodan päätyttyä Suomi omaksui tiukan pienvaltiorealismisen linjan. Taustalla vaikuttivat hävitty sota, Neuvostoliiton voima sekä sotilaallinen vastakkainasettelu idän ja lännen välillä” (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 62). ”Neuvostoliitto puolestaan pyrki pitämään Suomen etupiirissään panemalla painon YYA-sopimukselle maiden välisten suhteiden perustana.” (Emt, 62).

Mauno Koiviston presidenttikausi oli merkittävä identiteettipoliittisen muutoskausi, jolloin Suomen geopoliittista asemaa muokattiin vähitellen kylmän sodan harmaalta vyöhykkeeltä kohti Pohjoismaiden lisäksi Länsi-Eurooppa. (Pursiainen & Forsberg 2015; 138.)

Suomen ulkopoliitiikan suuri muutos tapahtui 1995 maan liittyessä Euroopan Unioniin. Jäsenyydellä oli vahva linkki maan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, sillä päätös liittymisestä tehtiin ensisijaisesti ulkopoliittisista syistä. Tavoitteena oli voimistaa Suomen kansainvälistä asemaa kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa. Liittymisen yhteydessä Suomen piti voimakkaasti muokata ulkopoliittisia perusrakenteitaan, jotka olivat perustuneet liittoutumattomuuteen ja puolueettomuuteen. EU on Suomen ulkopoliitiikan tärkein viitekehys ja ensisijainen suoja kansainvälisen politiikan epävarmuuksia vastaan. (Pesu, Iso-Markku & Jokela 2020, 5). Muutokset ovat merkittäviä, eikä ole liioiteltua puhua todellisesta vallankumouksesta niin Suomen kansainvälisessä asemassa kuin toiminnassakin. Suomi on luopunut kylmän sodan aikaisesta

puolueettomuudestaan ja sitoutunut EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan periaatteisiin ja kehittämiseen (Emt, 104).

”Suomen toimijuuden mittakaava on muuttunut. Kylmän sodan ahtaasta asetelmasta astuttiin paljon globaalimpaan toimijuuteen. ”Ulko- ja turvallisuuspolitiikan asialista on laajentunut niin maantieteellisesti kuin temaattisestikin. Suomi on integroitunut alueellisesti ja globaalisti. Samalla arvot, normit ja yhteiset instituutiot ovat kasvattaneet merkitystään perinteisen kovan turvallisuuden ohella, pitkään jopa sen ohi.” (Haukkala, 58). Suomen ulkopolitiikan muutoksen syistä voidaan Pasi Saukkosen mukaan esittää kaksi tulkintaa: realistisesta näkökulmasta muutos oli seurausta yhden valtokeskuksen korvautumisesta toisella, idealistisesta näkökulmasta se merkitsi mahdollisuutta siirtyä geopolitiikan merkitystä korostaneesta realismista arvosidonnaiseen ”uusnormatiiviseen” ulkopolitiikkaan. (Saukkonen).

Hiski Haukkala ja Tapani Vaahtoranta hahmottivat kesällä 2016 ilmestyneessä Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia -kirjan artikkelissaan Suomen tämänhetkisiä ulkopoliittisia koulukuntia. Heidän mukaansa Suomessa on kolme eri ulkopoliittista koulukuntaa: pienvaltioirealistinen, euroatlanttinen ja globalistinen. (Haukkala & Forsberg, 2016; 63) Koulukunnissa on kyse viime kädessä maailmankuvallisista ja ”poliittisista painotuseroista, jotka näyttäytyvät eri aikoina ja tilanteissa eri tavoin. Koulukunnat ovat puhtaaksiviljeltyjä ideaalityyppejä, analyttisiä linsejä, joita ei sellaisinaan välttämättä voi johtaa mihinkään yksittäiseen poliittikkoon tai puolueeseen.” (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 60-61). Matti Pesun mukaan viimeisen vajaan neljänneksen ajan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on heijastanut pääasiassa globalismin ja euroatlantismin näkemyksiä. (Pesu, 2016). ”Euroatlanttinen koulukunta taasen ponnistaa kansainvälisen politiikan liberaalista ymmärtämisestä ja korostaa eurooppalaisia sekä transatlanttisia rakenteita ja niihin sitoutumista. Nato-jäsenyyteen, tai ainakin liittokunnan tärkeyteen Euroopan turvallisuuden ja vakauden tuottajana, koulukunnan edustajat suhtautuvat myönteisesti ja heidän mukaansa idänsuhteet tulisi ensisijaisesti hoitaa monenkeskisissä yhteyksissä” (Pesu, 2016). ”Globalistinen koulukunta on kolmesta lähtökohdasta normatiivisin. Sen edustajat ovat omaksuneet erityisesti laajan turvallisuuden käsitteen. Euroatlanttikkojen ohella globalistit korostavat monenkeskisyyttä, mutta näkökulma on erityisesti globaaleissa rakenteissa ja kysymyksissä kuten ilmastonmuutoksessa ja kehityskysymyksissä (Pesu, 2016).

Matti Pesu katsoo kuitenkin, että vaikka Suomi hyväksyi innolla EU-myönteisen integraatiopolitiikan, geopolitiittisen realismin ydinperiaatetta ei hylätty. Pesu kutsuu yhdistelmää eurorealismiksi. (Pesu 2019, XIII-XIV).

”Suomelle EU on arvoyhteisö, mutta vuonna 1995 toteutunut jäsenyys on myös turvallisuuspoliittinen valinta. Suomi on luopunut puolueettomuudestaan, ja se on oman kuvauksensa mukaan sotilasliittoon kuulumaton länsimaa. EU:n yhteisestä ulkopolitiikasta on tullut merkittävä Suomen kansainvälisen politiikan viitekehys ja agendan asettaja.” (Haukkala 2020, 58-59). Euroopan yhdentyminen voidaan nähdä hankkeena, joka johtaa turvallisuusjärjestelmään, jossa valtiot asemoituvat toisiinsa myönteisesti ja katsovat, että jokaisen turvallisuudesta tulee kaikkien yhteistä turvallisuutta. Tässä kehityksessä valtiot eivät yksinomaan samaistu toisiinsa, vaan seurauksena voi olla esimerkiksi yhteisesti jaettu käsitys uhista ja eduista, jotka aiemmin määriteltiin kansallisesta näkökulmasta. (Pursiainen & Forsberg 2016, 373).

Euroopan unioni on kuitenkin maailman muuttuessa ajautunut lukuisiin ongelmiin. Kun integraatiota syvennettiin ja eurooppalaista projektia laajennettiin ja hallitusten väliset konferenssit seurasivat 90-luvun lopulla ja vuosituhaten alussa toisiaan, Euroopan muutos kriisiensä kanssa kipuilevaksi unioniksi on ollut nopea ja shokeeraava. Euroopan oli ajateltu kulkevan kohti kasvavaa liberalismia ja syvenevää globalisaatiota ja se nähtiin mallina ajalle, jota luonnehti nopeasti syvenevä arvopohjainen yhteistyö. (Haukkala 2020, 108). Vielä vuosituhaten alussa EU:n pyrkimyksenä oli pystyttää Euroopan laajuinen järjestys, liberaalien arvojen varaan rakentuva yhteistyövarainen yhteisö, joka kattaisi koko mantereen, myös Venäjän. (Emt, 109). Kriisit, kuten vuoden 2008 finanssikriisi ja vuoden 2015 turvapaikanhakijakriisi ovat seuranneet toisiaan, ja EU on ollut kyvytön toimimaan yhdessä.

Hiski Haukkalan mukaan optimismi on kadonnut ja viime vuosina on ollut käynnissä kilpailu siitä, kuka puhuu EU:sta vähättelevimmin. EU:n perimmäiseksi ongelma on kyvyttömyys puolustaa omia periaatteitaan ja käytäntöjään. Ongelma on sekä institutionaalinen että poliittinen. ”EU:n heikkous on seurausta jäsenvaltioiden poliittisista valinnoista. EU:lla on juuri sellainen globaali rooli, jota me emme pelkästään ansaitse vaan jonka me olemme suorastaan itse halunneet ja valinnoillamme varmistaneet”. Kriisin taustalla on myös Yhdysvaltojen muuttunut rooli, mutta EU:n Yhdysvalta-suhteen rinnalla nousee esiin myös eurooppalaisten kasvava kyvyttömyys yhteiseen kannanmuodostukseen. Unionin sisäinen solidaarisuus on pettänyt (Emt, 112). Haukkala näkee EU:n kriisin olevan niin syvän, että se voi jopa johtaa instituutionaaliseen romahdukseen. Vaihtoehtoina on, että EU luo nahkansa uudelleen esimerkiksi niin, että EU luopuu yhä läheisemmän liiton ajatuksesta ja keskittyy yhteistyöhön niillä alueilla, joilla siitä on lisäarvoa kansallisvaltioille. Yksi vaihtoehto on myös se, että EU alkaa rakentaa muuria rajoilleen pysäyttääkseen ilmastopakolaisten virran rajoilleen. Tällöin se joutuu vastakkain oman arvoprojektinsa kanssa ja tämä tulisi perustavanlaatuisesti haastamaan eurooppalaisten käsityksen itsestään. (Emt, 124).

Syvenevän integraation jatkaminen on tietysti yksi tie, mutta Suomen kaltaisille jäsenvaltioille se ei välttämättä ole legitiimi vaihtoehto. Aiempaa ylikansallisessa EU:ssa Suomen taloudelliset vastuut kasvaisivat, mutta vaikutusvalta mahdollisesti laskisi. (Emt, 125-127). ”EU:n ikiliikkuja on pysähtymässä, sillä integraation liian voimaperäinen syventäminen todennäköisesti repisi rikki koko unionin. Edessä on vaikea prosessi, jossa eurooppalaiset joutuvat pohtimaan, missä määrin he ovat halukkaita ylläpitämään integraatiota ja missä määrin jonkinlainen jo sovittujen politiikkojen purkaminen voi tulla kyseeseen” (Emt, 119).

Suomen ulkopoliittinen linja rakentuu eurooppalaiselle arvoperustalle. Loppuvuodesta 2020 eduskunnan käsittelyyn tullut Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selotenko linjaa näin: ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa on keskeistä ihmisoikeuksien, oikeus- valtioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista, mikä tarkoittaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa” (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2020, 10).

Vuoden 2020 Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ohjelmassa ihmisoikeudet mainitaan vuoden 2020 selonteossa 67 kertaa, ilmastonmuutos 35 kertaa, tasa-arvo 10 kertaa ja oikeusvaltioperiaate 10 kertaa.

Suomen identiteetti, vastaus kysymykseen, kuka tai mikä se on, on siis sidoksissa eurooppalaiseen identiteettiin. Mutta mikä on eurooppalainen identiteetti ja onko sitä olemassa?

Thomas Risse on pohtinut eurooppalaisen identiteetin syntyä ja katsoo, että eurooppalaistuminen tapahtuu kansallisella tasolla sellaisessa prosessissa, jossa eurooppalaisuus sulautuu vähitellen oman kansallisen identiteetin osaksi. (Risse 2006).

Risse kuvaa yksilön eurooppalaisen ja kansallisen identiteetin suhdetta ”marmorikakku”-malliksi, jossa yksilön identiteetin eri osia ei voida erottaa siististi eri tasoilla, vaan identiteettikomponentit vaikuttavat toisiinsa, verkostoituvat ja sulautuvat toisiinsa. Rissen mukaan, johtuen eri valtioiden erilaisista kansallisista identiteeteistä, sulautumisen lopputuloksena ei synny homogeenista, yhteistä EU-identiteettiä. Muutos tapahtuu myös toiseen suuntaan, EU-jäsenyys vaikuttaa kansalliseen identiteettiin ja identiteetin rakentuminen on siten vuorovaikutuksessa melko erilaisten kansallisten identiteettirakenteiden kanssa. Eurooppa ja EU sekoittuvat annettuun kansallisiin identiteetteihin, mikä johtaa melko erilaisiin identiteettituloksiin. (Risse 2006).

Mitä eurooppalainen identiteetti siis voisi olla? Rissen mukaan taistelu eurooppalaisen identiteetin sisällöstä sisältää ainakin kaksi erillistä käsitettä siitä, mitä "Eurooppa" todella tarkoittaa. Eurooppalaismyönteiset eliitit ovat ajaneet tulkintaa Euroopasta, joka nojaa yhteiselle arvoperustalle (Risse 2011, 6).

”Nämä arvot löytyvät EU:n perussopimuksen toisesta artiklasta ja niihin lukeutuvat ihmisarvon, ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen, demokratia, vapaus ja tasa-arvo. Lisäksi yleisemmin yhteiseen arvopohjaan voidaan liittää myös rauhan, kestävän kehityksen, syrjinnän kiellon ja yhteiskunnallisen solidaarisuuden. Perussopimusten linjausten mukaan tämä arvopohja yhdistää jäsenmaita toisiinsa ja arvojen hyväksyminen sekä kunnioittaminen toimivat unionin jäsenyyden ehtona. Tälle identiteetille toiseutta on suvaitsemattomuus, rasismi, muukalaisviha ja nationalismi. Tämä moderni ja maallinen Eurooppa resonoi Ranskan, Saksan, Espanjan ja Italian eliitidiskursseissa, mutta jossain määrin myös Puolassa, Tšekin tasavallassa ja muissa uusissa jäsenvaltioissa” (Risse 2011, 6).

Eurooppalaisiin arvoihin sitoutuminen ja nationalismin näkeminen vieraana löytyy Suomen vuoden 2020 Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa esimerkiksi näin: ”Globalisaatiosta johtuva valta-asetelmien muuttuminen ja taloudellinen epätasa-arvo ovat osaltaan ruokkineet myös ulossulkevan nationalismin nousua sekä tarjonneet kaikupohjaa populistisille liikkeille, joista osa on omaksunut toimintaansa myös ulossulkevia piirteitä. Pyrkimykset suosia kansallista etua korostuvat, ajoittain myös kansainvälisen yhteistyön tai vähemmistöryhmien oikeuksien kustannuksella. Kansallista suvereniteettia käytetään toisinaan syynä kansainvälisistä sitoumuksista ja säännöistä irrottautumiselle” (VNS 2020, 13).

Toisaalta on olemassa valkoisten kristittyjen kansojen Eurooppa, joka näkee itsensä erillisenä sivistyksensä. (Risse 2011, 6). Tälle eurooppalaiselle arvoprojektille vastakkainen käsitys eurooppalaisuudesta heijastuu radikaalin oikeiston nationalistisista ja eksklusiivisista identiteettitulkintoista. ”Näiden puolueiden retoriikassa näkyy kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin välinen monitulkintaisuus: ne näkevät Euroopan etnisten yhteisöjen kollektiivina, jota sitoo toisiinsa eurooppalainen sivilisaatio. Tälle identiteetille toiseutta edustaa maahanmuutto ja monikulttuurisuus. (Tuominen&Nyyssönen 2019, 27-28) .

Rissen mukaan tämä eurooppalainen identiteettirakenne on vähemmän avoin muukalaisille, ja se rakentaa eroa islamia sekä aasialaista tai afrikkalaista ”kulttuuria” vastaan. ”Tämän antimodernin ja antisekulaarisen identiteettirakenteen äärimmäinen versio on nationalistinen, muukalaisvihamielinen ja rasistinen. Tätä ”nationalistista Eurooppaa” politisoivat yhä enemmän euroskeptiset populistiset puolueet, erityisesti oikeistolaiset, jotka ovat nostaneet esiin kysymys Euroopan olemuksesta , kun taas Euroopan eliitit ovat yrittäneet vaientaa keskusteluja siitä, millaista Eurooppaa ihmiset haluavat” (Risse 2011, 6). ”Monikulttuurista, avointa ja kosmopoliittista Eurooppaa vastaan asetetaan visio nationalistisesta Euroopasta, joka korostaa vastakkainasettelua meidän ja toiseuden välillä. Tässä visiossa uskonto myös nousee keskeiseen, toiseutta korostavaan asemaan” (Tuominen & Nyyssönen 2019, 27-28). Kristinuskon nouseekin mielenkiintoisesti kumpaakin ”eurooppalaisuutta” määrittäjäksi.

Vuoden 2007 Lissabonin sopimuksen johdanto antaa Rissen mukaan täydellisen esimerkin kristillisistä arvoista, joita pidetään eurooppalaisena perintönä, vaikka viittaus kristinuskoon poistettiinkin sopimuksen lopullisesta versiosta. Mutta myös eurooppalaiset nationalistit viittaavat kristinuskoon pyrkimyksissään rakentaa rajoja muslimimaista tulevia vastaan. ”Erityisesti Turkin liittymistä käsittelevä keskustelu on täynnä viittauksia eurooppalaiseen kristilliseen sivilisaatioon, joka ei ole avoin ja kosmopoliitti, vaan nationalistinen ja syrjäyttävä.” Risse 2011, 6).

Jan Zielonka on esittänyt, että 1990-luvun liberalistista hurmaa on EU:ssa seurannut vastavallankumous, jossa EU:n keskeisen arvot asetetaan yhä enemmän kyseenalaisiksi ja yhden ainoan totuuden varaan rakentunut politiikka on loitontanut ihmisiä eurooppalaisesta projektista. ” Sen sijaan, että kansalaisille toistuvasti kerrotaan, että he ovat väärässä tai jopa idiootteja, ihmiset haluavat tuntea tulevansa vakavasti otetuiksi ja kokea positiivisen samaistumisen tunteita. Näitä tunteita ylikansalliset rakenteet pystyvät tarjoamaan hyvin heikosti, jos ollenkaan. Tähän tyhjiöön kansallismieliset populistiset liikkeet ovat iskeneet urakalla” (Haukkala 2020, 119). Britannian EU-eroon johtanut Brexit on tämän vastavallankumouksen selkein ilmentymä. Mutta myös Unkarin ja Puolan kehitys osoittavat, että edes EU:n yhteisistä ydinarvoista ei ole enää yksimielisyyttä. (Zielonka kirjassa Haukkala 2020, 120).

Suomi on viimeisen neljännesvuosisadan ollut osa hegemonista länttä. Nyt tuo liberaalien arvojen, järjestyksen, syvenevän integraation ja toimivan yhteistyön alue on kriisissä ja Suomenkin on varauduttava kaikkiin vaihtoehtoihin.

Perussuomalaiset-puolueen historia pohjaa Maalaisliitto-Keskusta -puolueen neljänteen traditioon, pykäläläisyyteen, joka keskittyy kansan ja eliitin väliseen suhteeseen. Karjalan maalaisliittolaisten tosiasiallisena johtajana 1910-luvulla toiminut Kalle Kustaa Pykälä on antanut nimensä maalaisliiton herravihaiselle ja populistiselle traditiolle. Tämä fraktio sai voimansa syrjäseutujen huono-osaisilta. Pykäläläiset taistelivat niin puolueen omia kuin ulkopuolisiakin herroja vastaan. (Mickelsson 2015, 82). Maalaisliittolaisten epäily ja vastenmielisyys herroja kohtaan sai pontensa veroa kantavista ja sotia käyvistä virkamiesluokista samoin kuin taloudellista voittoa tavoittelevien ruukin- ja puutavarapatruunoiden inhottavasta käyttäytymisestä. (Kääriäinen 2002, 57). Tämän suuntauksen johdosta perustettiin 1930-luvulla kato- ja pulaliikkeiden pienviljelijäpuolueet sekä vuonna 1959 Maalaisliitosta Suomen Pientalonpoikien Puolue (SPP), joka muutti nimensä 1966 Suomen Maaseudun puolueeksi (SMP). (Mickelsson 2015, 82). SMP ja Vennamo kannattivat nopeaa menoa Euroopan Unioniin, eikä puolue ratsastanut maahanmuuttovastaisuudella. (Virtanen 2018, 350). Keskusta-puolueelle EU-jäsenyys oli tiukka paikka, ja 24 Keskustan ja neljä SMP:n kansanedustajaa äänesti eduskunnassa EU -jäsenyyttä vastaan. SMP:n mentyä konkurssiin vuoden 1995 eduskuntavaalien jälkeen SMP:n puoluesihteerit Timo Soini rakensi raunioille Perussuomalaiset-puolueen. Samalla puolueessa vahvistui EU:n vastaisuus, ja puolue vahvisti suhdetta EU-vastaisiin puolueisiin kuten Brexitiä ajaneeseen UKIP-puolueeseen ja italialaiseen Lega Nordaan. (Soini 2014, 44-45). Timo Soini ei ollut maahanmuuttoa vastaan, vaan kannatti maltillista maahanmuuttoa. Itähelsinkiläisen showpainijan Toni Halmeen houkuttelemisen puolueen eduskuntavaaliehdokkaaksi avasi kuitenkin nopeasti puolueen maahanmuuttokritikoille. Soinille kyse oli äänestäjien tavoittamisesta, ei tietoisesta poliittisesta linjavallinnasta. ”Toni Halmeella oli suuri merkitys perussuomalaisten läpimurrossa. Hänen persoonansa ja valtava äänivyörynsä vuonna 2003 tekivät hänestä puolueensa tunnetun ja pysyvän puheenaiheen. Tony Halme oli perussuomalaisten kantoraketti, valtavalla voimalla Halme tunkeutui julkisuuteen ja piti ”padan alla tulta”, kuvaa Soini strategiansa onnistumista (Soini 2008, 124). Puolueen kannatus harppasi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, kannatus nousi 15 prosenttiyksikköä. Perussuomalaiset sai koko maan äänistä 19,1 prosenttia, mikä nosti sen pienimmästä eduskuntapuolueesta maan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi (Tilastokeskus 2011). Puolueen maahanmuuttovastainen ehdokaslista oli jo vahva, 13 perussuomalaista kunnanvaltuutettua allekirjoitti vuonna 2010 Jussi Halla-ahon kirjoittaman Nuivan manifestin, joka toimi pohjana puolueen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman maahanmuuttokirjauksille. (Soini 2019, 24). Perussuomalaisten kahdeksi pääteemaksi alkoi muotoutua EU-vastaisuus ja maahanmuuttovastaisuus. Vuoden 2011 vaaleissa perussuomalaiset menestyivät parhaiten niillä alueilla, joista tuli aikanaan eniten EI-ääniä Euroopan unioniin liittymistä koskevassa kansanäänestyksessä vuonna 1994. (SK, Lappalainen, 2011). Puolue nousi vuoden 2015 eduskuntavaaleissa eduskunnan toiseksi suurimmaksi puolueeksi ja nousi hallitukseen (Tilastokeskus 2015). Perussuomalaisten asemoituminen populistiseen radikaalioikeistoon koki muutoksen, kun puolue hajosi kahtia kesken hallitustaipaleen, ja Jussi Halla-ahon nousi puolueen johtoon kesäkuun 2017 puoluekokouksessa varapuheenjohtajinaan Laura Huhtasaari Teuvo Hakkarainen ja Juho Eerola (Nurmi 2020, 304). Halla-aholle nationalismi on etnistä, etnonationalismia. Kansakunnat ovat etnisiä kokonaisuuksia, ja etnisyydet perustuvat biologiaan (Emt, 240).

Yhteyksiä muihin eurooppalaisiin radikaalioikeistopuolueisiin haettiin esimerkiksi Ruotsidemokraateista. (Nurmi 2020, 269). Vuoden 2019 vaaleissa puolue säilytti toiseksi suurimman puolueen aseman jääden vain 0,2 % äänissä ja yhden kansanedustajan erolla vaalit voittaneesta SDP:stä (Tilastokeskus 2019).

Puolueen pitkäaikainen puheenjohtaja Timo Soini on määritellyt Perussuomalaiset populistiseksi puolueeksi ja tästä näkökulmasta puoluetta on viime vuosina tutkittu paljon. Populismia ei voi täysin sivuttaa, kun puolueen kansanedustajien argumentaatiota analysoi, sillä populismille tyypilliset retoriset keinot näkyvät erityisesti siinä, miten puolue asemoi itsensä todellisen kansan edustajaksi ja eliitin vastaisiksi. (Tästä esimerkiksi Müller 2017, 52-55 tai Vaarakallio & Palonen, 66-67).

Puolueen vuonna 2018 hyväksytyssä periaateohjelmassa määritellään näin: ”*Perussuomalaiset on isänmaallinen ja kristillissosiaalinen puolue, joka edistää kansallista etua. Me arvostamme ja haluamme korostaa tavallisten ihmisten ääntä ja roolia politiikassa, kulttuurissa ja historiassa. Perussuomalaisten huomion keskiössä ei ole yksittäinen ammattikunta tai muu suppea eturyhmä vaan suomalaiset kokonaisuudessaan. Olemme vanhanaikaisen ja epäoikeudenmukaisen eturyhmäpolitiikan yläpuolella.*”

Suomalaisessa puoluekentässä (eduskuntapuolueet) Perussuomalaiset erottuu ohjelmatasolla ainoana Euroopan Unioniin kriittisesti suhtautuvana puolueena. Voidaan ehkä ajatella, että puolue jatkaa ammoisen emopuolueensa Keskustan EU-vastaista linjaa, kun Keskusta-puolue kipuilee EU:n kanssa. Suhtautuminen Euroopan Unionin liittovaltiokehitykseen ja elvytyspakettiin oli ajankohtainen esimerkiksi kesällä 2020 Keskustan puoluekokouksessa ja suhtautuminen Euroopan unioniin jakaa puoluetta sisältä. (Esimerkiksi Yle 31.7.2020).

Perussuomalaiset-puolueen EU-vaaliohjelmassa 2019 esitetään eroa eurosta, Euroopan unionin budjetin ja toimintojen rahoituksen karsimista, satsausta kansalliseen puolustukseen EU:n yhteisen puolustuksen sijaan, ilmastotoimista luopumista ja rajojen kiinni laittamista. Tavoitteena on isänmaiden Eurooppa, jossa päätöksentekovaltaa palautetaan kansalliselle tasolle.

”*Perussuomalaisen politiikan lähtökohtana on aina suomalaisen kansanvallan, kulttuurin ja elämäntavan puolustaminen. Tämän vuoksi suhtautumisemme Euroopan unioniin ja sen kasvaviin integraatiopyrkimyksiin on kriittinen. Suomalaisen demokratian ja hyvinvointivaltion selviytyminen tulevana vuosikymmeninä ei ole mahdollista, mikäli emme pääse irtautumaan kaikille elämäntavalle puuttuvasta Brysselin sanelusta. Euroopan laajuinen byrokratia ei edusta eurooppalaisuuden aitoja hyveitä”* (Perussuomalainen EU-politiikka 2019).

Puolue asemoi itsensä myös eurooppalaisten oikeistopopulististen liikkeiden rinnalle vastavallankumouksessa, jossa eurooppalainen projekti ja EU:n keskeisen arvot asetetaan yhä enemmän kyseenalaisiksi:

”*EU on toiminnallaan muuttunut karikatyyriksi siitä, mitä eurooppalaisuus todellisuudessa on. Vakavin ongelma onkin se, ettei EU myönnä, kuinka ainutlaatuinen on se eurooppalainen sivilisaatio, jonka arvokas osa Suomikin on. Suomen menestys on rakennettu veteraanisukupolvien taisteluilla ja jälleenrakennustyön*

sitkeällä uurastuksella. Maamme kukoistuksen ovat aikaansaaneet suomalaiset suomalaisella työllä. Perussuomalaiset on suomalaisista puolueista ainoa, joka vaalii Eurooppa-politiikassaan suomalaisia ja antiikin, kristillisen yhtenäiskulttuurin ja valistuksen ajan muovaamia klassisia länsimaisia arvoja. Suomen valtapuolueet sitä vastoin saarnaavat Brysselin tukemana avoimen maahanmuuton, globalisaation ja uusliberaalin talouspolitiikan sanomaa. Suomen valtavirtapuolueet ovat näin valmiita sivuuttamaan Suomen ja muun Euroopan monituhatuotisen länsimaisen perinnön” (Perussuomalainen EU-politiikka 2019).

Perussuomalaiset kuuluu Euroopan parlamentissa Identiteetti ja demokratia -ryhmään, johon kuuluu eurooppalaisia maahanmuuttokriittisiä ja kansallismielisiä puolueita, kuten Italian sisäministerin Matteo Salvinin johtama Lega, ranskalainen Marine Le Penin johtama Kansallinen liitto, Vaihtoehto Saksalle (AfD) -puolue ja Viron EKRE. ”Ryhmä on europarlamentin viidenneksi suurin ja siihen kuuluu 73 eurokansanedustajaa”. (Yle 13.6.2019).

Perussuomalaisten voi katsoa myös tilastojen valossa edustavan suomalaista EU-vastaisuutta. Vaikka suomalaisten EU-myönteisyys on säilynyt korkealla tasolla saavuttaen huippunsa EVA:n tutkimuksessa vuonna 2019. Perussuomalaiset-puolueen äänestäjät erottuvat EVA:n arvo- ja asennetutkimuksissa kielteisyydellään. Vuoden 2019 tutkimuksessa yli puolet suomalaisista suhtautuu EU-jäsenyyteen myönteisesti (56 %) ja ainoastaan 13 prosenttia kielteisesti. Vain 14 prosenttia on sitä mieltä, että Suomen pitäisi erota EU:sta. (EVA 2019). Vuonna 2020 EU-kannatus kääntyi EVA:n tutkimuksessa hienoiseen laskusuuntaan. Suomalaisista 53 prosenttia suhtautui yhä EU-jäsenyyteen myönteisesti, 25 prosenttia neutraalisti ja 20 prosenttia kielteisesti. Perussuomalaisia äänestävien EU-kannat ovat muita äänestäjäryhmiä reilusti kielteisempiä. ”Perussuomalaisten kannattajista myönteisesti EU:hun suhtautuu vain 15 prosenttia ja he muodostavat ainoan väestöryhmän, jonka enemmistö (55 %) ottaa jäsenyyteen kielteisen kannan” (EVA 2020).

Suhtautuminen kansainvälistymiseen, globalisaatioon ja maahanmuuttoon asettaa Perussuomalaiset myös omille luvuilleen EVA:n heinäkuussa 2020 julkaisemassa Kansainvälisyyden kahtiajako -raportissa. Raportin mukaan suomalaiset ovat syvästi jakaantuneita suhtautumisessaan kansainvälisyyteen, oli sitten kyse globalisaatiosta, maahanmuutosta tai rajat ylittävistä solidaarisuudesta maailman huono-osaisimpien auttamiseksi.

”Jakautuneisuus pomppaa selvästi esiin jo tiedusteltaessa kantaa siihen, onko Suomen globalisaatiolle avoin linja ollut oikea vai ei” (EVA 2020, 2). Suomalaisista 48 prosenttia on joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen väittämän kanssa, että Suomi on mennyt liian pitkälle mukaan globalisaatioon, jatkossa maamme pitäisi palata kohti kansallisempaa taloutta ja politiikkaa. Vain 10 prosenttia on täysin eri mieltä. (EVA 2020, 124). Tutkimuksessa selvitettiin eri puolueiden äänestäjien suhtautumista erilaisiin asenneväittämiin, joiden kaksi ulottuvuutta olivat solidaarisuus ja globalisaatio. Perussuomalaisten kannattajat suhtautuvat tutkimuksen mukaan kansainvälisyyteen johdonmukaisen torjuvasti. ”Heidän suhtautumisensa globalisaatioon on hyvin kriittistä ja huippualhaiset lukemat solidaarisuudessa ovat kuin peilikuva vihreiden asenteista.” (EVA 2020, 4-6).

2.4 Populistinen uusnationalismi Euroopassa

Populistisen radikaalioikeiston nousu Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen on edennyt kolmessa aallossa. ”Populistisen radikaalioikeiston 1980-luvun alkupuolella nousseen kolmannen aallon on katsottu vakavimmin haastavan liberaalidemokratiaa” (Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 478). Uudet nationalistiset puolueet jakavat populistisen retoriikan, painottavat suvereniteettia ja kansallisista ensisijaisuutta. Nämä puolueet kertovat puhuvansa todellisen kansan äänellä, palauttavansa kansallisen suvereenisuuden, ottavansa takaisin kontrollin ylikansallisilta instituutioilta ja edistävänsä kansallista ensisijaisuutta tiukan maahanmuutto- ja kansalaisuuspolitiikan kautta. (Halkiopoulou & Vlandas 2019, 409-410).

Populististen kansallismielisten tai oikeistopopulististen puolueiden määrittelystä ei ole yksimielisyyttä. ”Populistisen radikaalioikeiston tutkimusta mutkistaa se, että puolueperheen nimestä tai edes puolueperheeseen kuuluvista puolueista ei ole muodostunut akateemista konsensusta. Erityisesti joukkotiedusvälineissä termejä käytetään melko sattumanvaraisesti populistisesta oikeistosta äärioikeistoon ja uusioikeistoon” (Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 450). Populistinen puolue ei ole välttämättä oikeistolainen (Müller 2017, 15). Nationalistinen puolue taas ei ole välttämättä populistinen eikä populistinen puolue nationalistinen. Ilmiönä uusi eurooppalainen nationalismi kattaa eri asteisesti populismiin ja nationalismiin suhtautuvia puolueita (Halkiopoulou & Vlandas 2019, 414-415). ”Cas Mudden esittämä määritelmä populistisesta radikaalioikeistolaisuudesta nativismin, autoritaarisuuden ja populismin yhdistelmänä on yksi siteeratuimmista tutkimuskirjallisuudessa, mutta sitäkään ei ole hyväksytty yksimielisesti. Mudden määritelmän mukaisen ydinideologian lisäksi puolueilla saattaa toki olla muitakin erityispiirteitä, kuten anti-semitismi tai hyvinvointisovinismi” (Mudden teoksessa Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 479).

Halkiopoulou ja Vlandas katsovat, että populismin, äärioikeiston ja nationalismin käsitteellinen sekoittaminen johtaa ongelmiin. He esittävät termiä äärioikeisto kuvaamaan puolueita, joiden yhteisenä nimittäjänä on nationalismi, jolla oikeutetaan kaikkia poliittisia linjauksia, mutta jotka eroavat ekstremismin ja etnisyyden tai kansallismielisyyden asteessaan. Heidän mielestään näiden puolueiden nousua ei voi palauttaa vain kulttuuriseen vastaiskuun, kansallisen kulttuurin puolustamiseen maahanmuutolta, ylikansallisilta instituutioilta tai liberalismilta vaan kyseessä on myös sosioekonomisiin seikkoihin palautuvia perusteita. (Halkiopoulou & Vlandas 2019, 414-415).

Nationalismi vetoaa sisä- ja ulkoryhmän väliseen antagonistiseen suhteeseen. Se pyrkii kansakunnan yhtenäisyyden, autonomian ja identiteetin ylläpitämiseen ja säilyttämiseen. Keskittyessään kansalliseen homogeenisuuteen ja suvereenisuuteen, se on lähtökohtaisesti poissulkeva niitä kohtaan, joiden ei katsota kuuluvan sisäryhmään. Vaikka nationalismi voi tarjota vastauksia kansallisiin kysymyksiin, sillä ei ole tarjota systemaattista vastausta keskeisiin yhteiskunnallisiin, sisäpoliittisiin kysymyksiin. Nationalismilla on Halkiopoulousin ja Vlandasin mukaan kamelioottimainen kyky imeä itseensä erilaisia ideologioita ja se

voikin saada kotimaan politiikassa hyvin erilaisia muotoja ja samaan aikaan määrittää kansakuntaa, yhteistä etua, kansallista kulttuuria ja muita ulossulkevia kriteereitä hyvinkin samankaltaisesti eri maissa. Puolueet, jotka yhdistävät nationalisminsa populismiin vaativat kansallista suvereniteettia kansan tahtoon vedoten rakentaen kansakunnasta uuden tulkinnan kapean etnisen ymmärryksen pohjalle. (Halkiopoulou & Vlandas 2019, 412).

Länsi-Euroopassa menestyneiden äärioikeistolaisten puolueiden enemmistön omaksumaan strategiaan sisältyy kaksi ominaisuutta. Ensinnäkin puolueet esittelevät kulttuurin arvokysymyksenä. Poissulkeminen perustellaan väitetyille uhkille, jotka aiheuttavat ne, jotka eivät jaa liberaalidemokraattisia arvojamme. Tämä vahvistaa näiden osapuolten kykyä toimia esimerkiksi terrorismin kaltaisissa kysymyksissä yhdistämällä kertomuksensa maahanmuuttoon, demokratiaan ja turvallisuuteen. Perustelu on, että tietyt kulttuurit ja uskonnot ovat suvaitsemattomia ja luontaisesti vastakkaisia demokraattisille arvoille. Tämä selittää, miksi nämä puolueet määrittelevät yhä useammin muslimit vihamielisiksi "muiksi", jotka tulisi sulkea pois "kansakunnastamme". Vetoamalla eräänlaiseen "sivilisaation ristiriidan" teesiin he väittävät, että islamin ideologia tekee muslimit suvaitsemattomiksi liberaaleille demokraattisille arvoille.

Toinen piirre on keskittyminen sosiaaliseen hyvinvointiin, jossa taloudellinen nationalismi on tärkeä osa valtion ja kansalaisten välistä sosiaalista sopimusta. Viime vuosina nationalististen puolueiden muutossuunta on kulkenut uusliberalistisesta talouspolitiikasta keskitetympään hyvinvointisovinnin suuntaan. (Halkiopoulou & Vlandas 201, 428-429).

Elina Kestilä-Kekkonen ja Josefina Sipinen pohtivat vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksen artikkelissaan sitä, onko Perussuomalaiset populistinen radikaalioikeistopuolue (Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 479). Pohjanaan he käyttävät Cas Mudden määritelmää populistisista radikaalioikeistopuolueista. Mudde katsoi, että kolmen kriteerin on täytyttävä, niin nativismin, autoritaarisuuden kuin populisminkin on oltava puolueen ideologiassa keskeisesti läsnä, jotta se voidaan lukea osaksi tätä puolueperhettä. "Luokittelu supisti eurooppalaiset radikaalioikeistopuolueet viiteentoista, joista yhdeksän on länsieurooppalaisia: Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ, Itävalta), Vlaams Belang (Belgia), Dansk Folkeparti (Tanska), Front National (Ranska), Rassemblement National, RN), Laikos Orthodoxos Synagermos (LAOS, Kreikka), Lega Nord (LN, Italia), Partij voor de Vrijheid (PVV, Alankomaat), Sverigedemokraterna (SD, Ruotsi) ja Schweizerische Volkspartei (SVP, Sveitsi). Luokittelun puolueista kuusi on itäeurooppalaisia Attack (Bulgaria), Dawn (Tsekki), Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE, Eesti), Jobbik (Unkari), Partidul Popular România Mare (PRM, Romania) ja Slovenská národná strana (SNS, Slovakia)" (Mudden teoksessa Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 479).

Perussuomalaisia Mudde piti rajatapauksena. "Vielä 2010-luvun puolivälissä hän katsoi, että vaikka Perussuomalaisissa on vahvoja radikaalioikeistolaisia ryhmittymiä sekä eduskunnassa että sen ulkopuolella, PS:n johto, ohjelma ja hallituspolitiikka eivät noudattaneet eurooppalaista radikaalioikeistolaista yleislinjaa."

(Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 479). Vaalitutkimus 2019 eritteli demograafisia muutoksia sekä maahanmuuttovastaisuutta ja auktoriteettiä perussuomalaisten äänestäjissä vuoden 2019 vaaleissa ja totesi että Perussuomalaisten kannattajakuntaa ei voi tämän tutkimuksen perusteella luokitella populistiseen radikaalioikeistoon vuoden 2019 vaaleissa, eli puolueen hajoaminen kesällä 2017 ja Jussi Halla-ahon nousu Perussuomalaisten johtoon ei ole aiheuttanut merkittävää muutosta. (Emt, 479).

”Puolue jakaa edelleen monia piirteitä eurooppalaisten radikaalioikeistopuolueiden kanssa, kuten maahanmuuttovastaisuuden ja kannattajakunnan miesvoittoisuuden. Lisäksi PS:n kannattajien poliittinen luottamus on muiden eduskuntapuolueiden kannattajien luottamusta selvästi alemmalla tasolla” (Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 498).

3. EDUSKUNTAPUHEET JA VAALIOHJELMAT TUTKIMUKSEN AINEISTONA

Aineistonani ovat Perussuomalaiset-puolueen EU- ja eduskuntavaaliohjelmat vuodelta 2019 sekä perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuorot kolmessa eduskunnassa syksyllä 2020 käydyssä keskustelussa. Analyysin kohteeksi valittuina aineistoina on eduskunnan täysistunnossa käydyt keskustelut Ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta (11.11.2020), eduskunnan kyselytunnilla käyty keskustelu EU:n yhteisestä maahanmuuttopolitiikasta (1.10.2020) ja eduskuntakeskustelu pääministerin ilmoituksesta EU:n elvytyspaketista (9.9.2020). Aineisto on koottu Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista. Analyysin kohteena ovat ainoastaan perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuorot, joita on yhteensä 27 liuskaa. Olen lukenut aineistoa käyttäen työkalunani Chaïm Perelmanin argumentaatioanalyysia. Aineistosta on poimittu tutkimusraporttiin kokonaisuutta edustavia esimerkkejä argumentaatioanalyysin tueksi.

Käytän tukintani tukena myös Perussuomalaisten EU-vaali- ja eduskuntavaaliohjelmiä vuodelta 2019, mutta en varsinaisen argumentaatioanalyysin kohteena. Vaaliohjelmat summaavat puolueen tavoitteet, millaista yhteiskuntaa se rakentaisi valtaan päästessään. Oletettavaa on, että kansanedustajat jakavat puolueen ohjelmajulistuksissa linjatut arvot ja tavoitteet. Perussuomalaisten ohjelmapaperit ovat verran lyhyitä verrattuna muiden eduskuntapuolueiden ohjelmiin, ne mahtuvat muutamalle liuskalle. Niitä voi pitää puolueen mainoksena, joka listaa lyhyesti tärkeimmät tavoitteet. Esimerkiksi Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman seitsemästä sivusta viisi on tekstiä ja niistäkin sivuista iso osa on kuvia. SDP:n vuoden 2019 eduskuntavaaliohjelmassa sivuja on 115, Keskustan ohjelmassa 28 sivua, Vihreiden verkossa julkaistussa ohjelmassa 46 sivua.

Kansanedustajat ovat perustuslain mukaan Suomen korkeimman vallankäyttäjän, kansan edustajia.

Kansanedustaja Anna Kontula kuvaa kirjassaan Eduskunta – ystäviä ja vihamiehiä eduskuntaa yhteisönä, jossa normaalien työpaikkakonfliktien lisäksi on sisäänrakennettuna konflikti, joka on parlamentarismien perusta.

Eduskunnassa käydään kamppailua vallasta, näkyvyydestä ja politiikan suunnasta. (Kontula 2018, 13). ”Täysistuntosali on parlamentarismien päälava, jolla 200 edustajaa tekee tiliä valitsijoilleen, perustelee kantansa ja osoittaa rajalinjat” (Kontula 2018, 151.).

Analyysini kohteena ei siis ole mikä tahansa puhe, vaan erityinen puhe, kansanedustajien pitämä puhe eduskunnassa. Puhe tulee vahvasta instituutionaalisesta asemasta, kuka tahansa ei voi pitää puhetta eduskunnassa. Istuntosalissa pidettävää puhetta myös määrittelevät useat normit, parlamentaarisen puheen ihanteet, kuten asiantuntijuus, huolellinen argumentointi ja toisten keskustelijoiden kunnioittaminen. Puhujien ei esimerkiksi tule asettaa kyseenalaiseksi muiden edustajien puheiden tarkoitusta tai epäillä niiden motiiveja ja eduskunnassa ei ole hyväksyttävää pitää propagandistisia puheita, joiden tarkoituksena on kansankiihotus. (Kontula 2018, 99-100).

Kun kansanedustajat puhuvat eduskunnassa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta linjasta tai EU-tukipaketista, käyvät kamppailua vallasta ja politiikan suunnasta, samalla määritellään identiteettiä, miten puhujat itse sen määrittelevät. Identiteetit muodostuvat vuorovaikutuksessa, sosialisatioprosessissa toisten kanssa. (Wendt 1999, 229).

Olen valinnut nämä eduskuntakeskustelut aineistoksi siksi, että keskustelujen aiheena on laajasti ottaen Suomen suhde Euroopan Unioniin ja maailmaan. Eduskunnan kyselytunnilla 1. lokakuuta keskustelun pääaiheeksi nousi Euroopan komission ehdotus uudeksi muuttoliike- ja turvapaikkasopimukseksi. EU:n elvytyspaketti on puhututtanut eduskuntaa koko syksyn ja sen yhteydessä keskusteluun nousee toistuvasti Suomen suhde EU:iin.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan suurista linjoista on Suomessa ollut jotakuinkin yhteinen käsitys yli puoluerajojen. Aineistossa on mukana myös keskustelu valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta, joka annettiin eduskunnalle 29.10.2020.

Selonteko on poliittinen asiakirja, jossa eduskuntavaalien jälkeen muodostettu hallitus esittelee turvallisuuspoliittisen linjansa eduskunnalle. Hallituksen odotetaan sitoutuvan eduskunnan hyväksynnän jälkeen tähän linjaan vaalikauden ajaksi. ”Kylmän sodan jälkeen Suomessa on linjattu maan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa selontekomenettelyllä” (Blombergs, 33-34). ”Vaalikausittain laadittava selonteko määrittelee, minkälaisessa turvallisuusympäristössä Suomi toimii ja minkälaisin painopistein ja tavoittein se harjoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa” (HS 12.11.2020, A 12). ”Kaikkien näiden selontekojen johtopäätös on ollut se, että jäsenyys EU:ssa ja sotilaallinen liittoutumattomuus palvelevat parhaiten Suomen turvallisuusetuja vallitsevassa kansainvälispoliittisessa tilanteessa” (Emt, 33-34).

Edellinen selonteko hyväksyttiin vuonna 2016 Perussuomalaisten pitäessä ulkoministerin ja puolustusministerin salkkua ja tuolloin selonteon pääviesti oli, että Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut, minkä vuoksi Suomen on syytä syventää turvallisuuspoliittista kansainvälistä yhteistyötään EU:ssa, Ruotsin ja muiden

Pohjoismaiden kanssa ja Yhdysvaltojen kanssa. Keskeiseksi muutostekijäksi mainittiin Venäjä, joka valtasi vuonna 2014 Krimin ja aloitti sotatoimet Itä-Ukrainassa. (VNS 2016).

Vuoden 2020 selonteon linjasta Perussuomalaiset löysi selkeää arvosteltavaa, kertoo Helsingin Sanomat eduskunnan täysistunnon selonteosta käymästä keskustelusta. Perussuomalaiset kritisoivat selontekoa ideologisesti värityneeksi. Eduskuntakeskustelussa puolueen edustajat viittasivat muun muassa siihen, että ilmastokysymykset ja ihmisoikeudet painottuivat enemmän kuin edellisen hallituksen laatimassa selonteossa. ”Sisältöä leimaavat vahvasti hallituksen aatteet ja ideologia”, sanoi perussuomalaisten ryhmäpuheenvuoron pitänyt Tom Packalén” (HS 12.11.2020, A 12).

4. METODI: CHAIM PERELMANIN ARGUMENTAATIOANALYYSI

Metodologisena apuvälineenäni käytän argumenttien analyysia. Uusi retoriikka ja argumenttien analyysi on yksi väline, jota voidaan käyttää tutkittaessa kielen käyttöä ja siihen liittyviä konteksteja sekä merkitysten tuottamisen tapoja.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa retoriikan, argumentaation analyysin avulla voidaan pyrkiä tutkimaan esimerkiksi, millainen poliittinen ideologia tai viesti, maailmankuva analysoitavan tekstin tai puheen taakse sisältyy. ”Retorisessa analyysissä ollaan kiinnostuneita kielellisistä prosesseista analysoimalla, miten todellisuuden eri versioita pyritään saamaan vakuuttaviksi ja kuinka lukijoita tai kuulijoita koetetaan saada sitoutumaan niihin” (Jokinen 2016, 275).

Retorisen analyysin lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. ”Kielenkäytön ei oleteta millään yksiselitteisellä tavalla kertovan meille esimerkiksi puhujan tai kirjoittajan asenteista tai ulkomaailman tosiasioista. Analyysissä ei siten pyritä tulkitsemaan asian olemusta sellaisenaan vaan sen argumentointia” (Jokinen 2016, 275). ”Analysoija ei ota tuomarin roolia sen ratkaisemiseen, mikä versio on totuudellisempi, vaan huomio kohdistetaan niihin resursseihin, joita toimijat tilanteisesti käyttävät rakentaessaan kuvauksistaan tosiasioita.”(Emt, 277).

Argumentaatioanalyysissä tekstit ja puhe otetaan tutkimuskohteiksi sellaisenaan, eikä niiden takaa pyritä etsimään oikeaa todellisuutta. ”Aineistoa ei siis lähdetä jäsentämään mistään ulkopuolisista selittäivistä teorioista, vaan olennaiset sisällölliset jäsenyykset rakennetaan aineiston analyysin tuloksena” (Jokinen 2016, 204).

Uuden retoriikan (tai käytännöllisen päättelyn logiikan) perustajina pidetään yleisesti Chaim Perelmania ja Stephen Toulminia. Retoriikka on Perelmanin mukaan argumentaatioteoria, joka tutkii dialektistä päättelyä. Se

käsittelee erilaisia diskurssin muotoja, joilla pyritään suostuttelemaan ja vakuuttamaan ja jotka on suunnattu erilaisille yleisöille. Retoriikka on tietämisen tapa, keino ymmärryksen luomiseksi (Mäkinen 2008, 111-112).

Perelmanin argumentaatioteoriassa tarkastellaan keinoja, joilla erilaisista väitteistä tehdään uskottavia ja joilla luodaan sitoutumista niihin. Argumentaatio pyrkii suostuttelemaan tai vakuuttamaan, saamaan yleisön puolelleen. Se pyrkii luomaan ajatuksen siitä, että joko nyt tai tulevaisuudessa tulisi toimia tietyllä tavalla. (Emt, 111).

Argumentaatio edellyttää kommunikaatiota, yhteistä kieltä ja sitä, sitä, että ihmiset ja ajatukset kohtaavat. Puhujalla täytyy olla halua suostutella, ei kärkeä tai pakottaa ja yleisöllä pitää olla halua kuunnella. Argumentaatio pyrkii yleensä jotenkin muuttamaan olemassa olevaa asioiden tilaa. (Emt, 111)

Argumentaatioanalyysissä on siis otettava huomioon se, mikä on se yleisö, jolle puhe tai kirjoitus on suunnattu. Yleisö on puhujan luoma konstruktio. Yleisöön luetaan ”kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentaatiolla vaikuttaa” (Perelman 1977, 20-21). Yleisö voi olla erityisyleisö, joka jakaa yhteiset arvot, asiantuntijuuden tai tietyt intressit. ”Asiantuntijayleisön odotetaan ilman muuta tunnustavan tietyt vallitsevat väitteet ja menetelmät, jolloin tästä ei ole tarpeen erikseen eksplisiittisesti varmistua” (Emt, 23). Erityisyleisölle tähdätyssä argumentaatiossa tähdätään suostutteluun, kun taas universaaliyleisöön vedotaan vakuuttamalla. (Emt, 25).

Argumentaatio on siis aina kohdennettu jollekin tietylle yleisölle. Argumentaatio pyrkii vahvistamaan yleisön kiinnittymisen johonkin tiettyyn väitteeseen. Perelmanin mukaan ”puhujalla voi valita päättelynsä lähtökohdiksi vain väitteitä, jotka kuulijat hyväksyvät” (Emt, 28). Argumentaatiossa pyritään ”siirtämään premisseille osoitettu hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä” (Emt, 28). Puhujalla voi rakentaa argumenttinsa erilaisille premisseille, kuten arvoille, totuuksille tai faktoille. Koska kyse on yleisön hyväksymisestä tosiseikoista, arvoista tai totuuksista, niiden sisältö riippuu tulkinnasta ja ne voidaan kyseenalaistaa. (Emt, 31).

Perelman erittelee argumenteista sidosmuotoiset ja erottelumutoiset. Sidosmuotoinen argumentti mahdollistaa premisseille annetun hyväksynnän siirtämisen koskemaan myös johtopäätöksiä. Erottelumutoisissa taas pyritään ”saattamaan erilleen tekijöitä, jotka kieli tai vakiintunut perinne sitoo yhteen” (Perelman, 58).

Sidosmuotoisissa argumenteissa erotetaan kolme erilaista sidostyyppiä, joilla pyritään premisseille osoitettu hyväksyntä myös johtopäätöksille: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit ja todellisuuden rakennetta luovat tai perustavat argumentit. (Emt, 59).

Kvasiloogisissa argumenteissa edellytetään aina tiettyjen, luonteeltaan ei-muodollisten väitteiden hyväksyntää, jotta argumenttia voi soveltaa (Emt, 59). Esimerkiksi jakamiseen perustuvassa argumentissa ”kokonaisuutta koskeva johtopäätös muodostetaan arvioimalla ensin kaikkia sen osia erikseen” (Emt, 59). ”Argumentin käyttö vaatii todellisuuden pelkistämistä tiettyyn loogiseen tai matemaattiseen kaavaan, johon päättely perustuu, vaikka johtopäätös sitten sijoitetaan konkreettiseen todellisuuteen” (Emt, 60). Kvasilooginen argumentti voi myös

tuoda esiin ristiriidan tai yhteensopimattomuuden suhteessa johonkin aiemmin esiin tuotuun yleisesti aiemmin hyväksytyyn väitteeseen kanssa. (Emt, 63). Perelmanin mukaan luonnollisen kielen ilmaukset otaksutaan yksiselitteisiksi ja emme oleta keskustelukumppanimme esittävän järjettömyyksiä. ”Tämän vuoksi argumentaatioissa ei tavallaan koskaan törmätä järjettömyyksiin, vaan vain yhteensopivuuden puuttumiseen silloin, kun esitetty sääntö, kannatettu väite tai omaksuttu asenne johtaa meidät tahtomattamme konfliktiin joko aiemmin esitetyn säännön tai sellaisen yleisesti hyväksytyyn väitteeseen kanssa, joka meidän oletetaan muiden ryhmämme jäsenten tavoin hyväksyvän” (Emt, 63). Esimerkkinä Perelman käyttää tilannetta, jossa opettaja esittää oppilailleen, että vanhempia on toteltava ja että valehdella ei saa. Mitä, jos isä käskeekin valehtelemaan? Yhteensopimattomuus ”pakottaa valitsemaan, osoittamaan ristiriitatapauksissa pätevän säännön, luopumaan jostakin säännöstä tai rajoittamaan sen sovellusalaan” (Emt, 64).

Erottelumuotoiset argumentit tarkoittaa sitä, että mikä tahansa idea voidaan erottaa. Yleinen tapa on, että jokin ilmentymä voidaan erottaa todellisuudesta. Esimerkiksi käsitteellinen erottaminen, kun todellinen demokratia erotetaan näennäisestä demokratiasta. Kun yleisö on pitänyt demokratiaa oikeana, siitä tulee näennäistä, kun puhuja antaa käsitteelle oman merkityksensä, vertaa sitä todelliseen demokratiaan. Eli puhuja paljastaa virheen, joka yleisöllä on ollut asian laadusta, aiemmin hyväksyty arvo korvataan toisella arvolla. (Emt, 149-150).

5. ARGUMENTAATIOANALYYSI

Chaim Perelmanin mukaan argumentaatiotekniikat tulee valita sen mukaan, kenelle puhutaan. Yleisö voi olla universaaliyleisö, puhujan olettama ideaaliyhteisö, joihin puhuja yrittää vedota järkiperustein. Puhuja pyrkii löytämään yleispäteviä tosiseikkoja, totuuksia ja arvoja, jotka jokaisen kohtuullisen valistuneen oletetaan ilman muuta hyväksyvän. Puhuja vetoaa terveeseen järkeen tai yleiseen mielipiteeseen, intuitioon tai itsestäänselvytyteen puhuessaan universaaliyleisölle. Rationaalista, järkiperäistä argumentaatiota ei Perelmanin mukaan voi päätellä abstraktisti, vaan rationaalisuus riippuu siitä, miten universaaliyleisö ymmärretään. (Perelman 1977, 23-25).

5.1 Yleisö

Politiikassa on kyse erilaisista argumenteista, joille pyritään saamaan yleisön hyväksyntä. Koska kyse on yleisön hyväksymisestä tosiseikoista, arvoista tai totuuksista, niiden sisältö riippuu tulkinnasta ja ne voidaan kyseenalaistaa. (Emt, 57).

Eduskunnassa pidettäviä puheita voi seurata suorana televisiolähetystenä, ja puheita siteerataan ja ruoditaan uutismediassa. Lähdetään siitä, että perussuomalaisen kansanedustajien puheet on suunnattu universaaliyleisölle, jonka ajatellaan jakavan perussuomalaisen ajatukset rationaalisuudesta, tosiseikoista ja arvoista.

Eduskuntapuheet on suunnattu kaikille äänestäjille ja kuulijoita suostutellaan ja heihin vedotaan erilaisilla retorisisilla tekniikoilla. Puolueen kansanedustajat asemoivat itsensä myös muita kansanedustajia vastaan

korostaessaan itseään tavallisen kansalaisen, veronmaksajan äänenä. Vastakkain asettuminen on tietysti myös luonteva seuraus siitä, että puolue on oppositiossa ja pyrkii tarjoamaan poliittisen vaihtoehdonsa hallituksen politiikalle. Näin toiseksi nousevat myös hallituspuolueet, joita vastaan puolue salissa argumentoi.

Vaikka kyseessä on universaaliyleisö, se ei kuitenkaan kata kaikkia kuulijoita, vaan ainoastaan sen osan kansaa, puhujien oletaman ideaaliyhteisön, joihin puhuja yrittää vedota järkiperustein. Kansanedustajat pyrkivät löytämään yleispäteviä tosiseikkoja, totuuksia ja arvoja, jotka jokaisen kohtuullisen valistuneen oletetaan ilman muuta hyväksyvän. Kansanedustajat vetoavat terveeseen järkeen tai yleiseen mielipiteeseen, intuitioon tai itsensäselvyyteen puhuessaan tälle ideaaliyhteisölleen universaaliyleisölleen.

Perussuomalaisten puheissa hyödynnetään eri argumentointitekniikkaa sen mukaan, missä puhutaan. Parlamentaarinen ja ulkoparlamentaarinen puhe noudattavat eri lakeja. Puolue hyödyntää retoriikassaan kaksoispuheen kulttuuria, joka määrittää perussuomalaisia perustavanlaatuisesti (Vaarakallio 2017, 199). Eduskuntapuheenvuoroissa, puolueohjelmissa ja mediassa noudatetaan maltillista linjaa. Kun puolueen edustajat puhuvat sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Twitterissä tai Facebookissa kannattajilleen eduskunnan ohjeistus ei enää säätele retoriikkaa, ja sosiaalisessa mediassa on käytössä laajempi arsenaali ärhäkkäästä vihapuheesta sarkasmiin. ”Näin puolue asemoi retorisesti itseään sekä parlamentaarisen politiikan keskiöön että sen ulkolaidalle: puolue näyttäytyy sekä järjestelmän sisäisenä toimijana että ärhäkkänä ulkopuolisena kriitikkona” (Vaarakallio 2017, 201).

5.2 Itse ja Toiset

Perelmanin mukaan todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit lähtevät liikkeelle eri osien välisestä suhteesta. Tällaisia suhteista ovat esimerkiksi peräkkäisyysiteet, kuten syy ja seuraus ja rinnakkaisuussiteet, joissa yhdistetään eri tasojen asioita, kuten esimerkiksi henkilön suhteessa tekoihinsa, arviointeihinsa tai teoksiinsa. Eli kausaalisuus on merkittävä tekijä todellisuuden rakenteeseen nojaavissa argumenteissa. Tällöin pyritään esittämään esimerkiksi, mikä aiheuttaa mitään tai arvioimaan asioita niiden seurauksien perusteella. (Perelman 1977, 101-103). ”Rinnakkaisuussuhteilla voidaan myös liittää toisiinsa tapahtumia, henkilöitä, teoksia ja niiden taustalla olevia ajanjaksoja” (Emt, 113).

Yksi kvasiloogisen argumentin muoto on samuus. Kaksi tekijää voi pyrkiä samaistamaan joko osittain tai kokonaan. Tällöin määrittelijä ja määritelty samaistetaan toisiinsa tai ne esitetään vaihdettavina. ”Kun määrittelemme jonkin yleisesti käytetyn käsitteen, samaistamme tuon määritelmämme tuon käsitteen totunaiseen merkitykseen, jota ei voi päätellä mielivaltaisesti”. (Emt, 70-71).

Kun kahta oliota pidetään toisiinsa rinnastettavina, kyseessä voi olla osittaisesta samaistamisesta, jonka oikeutuksena on, että eroja voidaan pitää toissijaisina ja yhtäläisyyttä olennaisena. Se, mikä on toissijaista, riippuu tavoitellusta päämäärästä. (Emt, 75-78).

Perussuomalaisten argumentoinnissa suomalainen, kansalainen ja veronmaksaja samaistetaan perussuomalaisten kansaan. Puhuessaan suomalaisista puhutaan meistä, kansasta, jota edustamaan perussuomalainen kansanedustaja asemoi itsensä edustamaan. Argumentoinnin päämääränä (suomalainen = perussuomalainen) voidaan ajatella olevan yleisön vakuuttaminen siitä, että puhuja edustaa yleisön intressejä ja arvoja, puolustaa sen etuja. Hyväksyessään tämän yhtäläisyyden kuulijan voidaan ajatella hyväksyvän johtopäätökset, toimet, joita puolueen kansanedustajat argumenteissaan esittävät.

Perussuomalaisten puheenvuoroissa kansaa määritellään näin:

***Tavallinen kansalainen** ei voi ymmärtää sitä, miten joku maa, joka omistaa 120 miljardin euron kultavarannot, voi saada 82 miljardia euroa vastikkeetonta rahaa. (Täysistunto 9.9.2020, Mika Niikko).*

***Kansalaiset** eivät pidä hevoskuureista vaan äänestävät valtaan EU:n kannalta epämiellyttäviä puolueita sekä vasemmasta että oikeasta laidasta. (Täysistunto 9.9.2020, Jussi Halla-aho).*

*Toriteltoilla **kansalaisemme** kyselevät: Miksi maamme hallitus haluaa lähettää rahojamme Etelä-Euroopan maille? (Täysistunto 9.9.2020, Rami Lehto).*

Kansalainen on myös suomalainen:

*Pääministeri Marin, kysyn teiltä: miksi ette pitänyt neuvotteluissa **suomalaisten** puolia? (Täysistunto Sanna Antikainen 9.9.2020).*

Kansa on myös suomalainen veronmaksaja, joka on terminä korvannut esimerkiksi Perussuomalaisten puheenjohtajan Jussi Halla-ahon suussa edeltävän puheenjohtajan Timo Soinin käyttämän kansan (Kyllä kansa tietää).

*”Suomalaiset suhtautuvat ymmärrettävästi skeptisesti siihen, että kurkunleikkaajien toimintaan osallistuneita ihmisiä avustetaan tänne **veronmaksajien rahalla** ja sen takia on odotettu sopivaa ajankohtaa, jonka eduskunnan joulutauko tarjoaa, Halla-aho arvioi” (YLE 20.12.2020).*

*Todellisuus on se, että **ahkerat suomalaiset veronmaksajat** saivat neuvotteluissa lisää maksettavaa, lisää takausvastuita ja jopa lapsemme saivat vuosikymmenien ajaksi velkavankeuden. (Täysistunto Sanna Antikainen 9.9.2020).*

Argumentointi, jossa puolue katsoo edustavansa kansaa, olevansa kansan pulssilla on tuttua populistisessä retoriikassa. Ei niinkään se, että poliitikot väittävät edustavansa kansaa, sillä niinhän he eduskunnassa tekevät, vaan siten, että he edustavat todellista kansaa, johon kaikki eivät kuulu. Esimerkiksi korruptoitunut eliitti ei kuulu kansaan tai maahanmuuttajat eivät kuulu tähän todelliseen kansaan. Vain osa kansasta on todellista kansaa (Muller 2017, 37-38).

*”Kenelle hallituksen mielestä suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja suomalaisten kustantama sosiaaliturva on oikein tarkoitettu: **suomalaisille vai joillekin muille?**” (Minna Reijonen 9.9.2020).*

Kansallisvaltion ja kansan turvallisuuden uhaksi, Toiseksi, nousevat perussuomalaisten eduskuntapuheissa maahanmuuttajat, islam, korruptoituneiksi katsotut toiset eurooppalaiset (erityisesti Italian, etelä-eurooppalaiset), Turkki ja ideologiat (esimerkiksi vihervasemmistolaiset) sekä Euroopan unioni.

Halla-Aho määrittelee kvasiloogisessa argumentissaan ulkomaalaisväestön uhkaa useilla väitteillä, joilla houkutellaan kuulijoita hyväksymään argumentti siitä, että maahanmuutto on uhka Suomelle.

”Heikosti kotoutuneen ulkomaalaisväestön määrä kasvaa tasaisen varmasti etenkin pääkaupunkiseudulla. Tämä väestökehitys vahingoittaa valtion ja kuntien taloutta, pahentaa asuntotilannetta, lisää rikollisuutta ja turvattomuutta sekä vauhdittaa asuinalueiden ja koulujen eriytymistä. Nämä ovat mitattavia kylmiä tosiasioita. Maahanmuutto lähinnä Afrikasta ja Lähi-idästä on yksiselitteisen vahingollista, ja se on sitä vahingollisempaa, mitä enemmän sitä on.” (1.10.2020 Jussi Halla-aho).

Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa voidaan käyttää apuna mallia, metaforaa, analogiaa tai esimerkkiä. Esimerkin avulla argumentoidessa ”oletetaan tiettyjä säännönmukaisuuksia, joiden konkretisointeina esimerkit toimivat” (Perelman, 120). Tavoitteena on esimerkistä, erityistapauksesta lähtien selvittää, mihin sääntöön tai rakenteeseen se perustuu. Esimerkin kautta luodaan sääntö. (Perelman, 120). Perussuomalaisten retorisena sääntönä toistuu ”Ruotsin malli”.

*”Nyt islamistiset terrori-iskut Euroopassa viime aikoina ja myös täällä koti-Helsingissäkin muodostuneet maahanmuuttajajengit ovat esimerkkejä siitä, miten epäonnistunut maahanmuuttopolitiikka vaikuttaa turvallisuuteen. Suomi on toistamassa **Ruotsin virheet**. Hallitus kuitenkin näyttää pyrkivän kohti Ruotsin tilannetta, sillä olette avustaneet al-Holin terroristeja palaamaan, Suomeen, lennättäneet koronakriisin keskellä siirtolaisia Kreikasta tänne ja olette kasvattaneet pakolaiskiintiötä” (Ville Tavio 31.10.2020).*

Islamin ja maahanmuuttajien uhkaa argumentoidaan myös esimerkki muotoisella argumentilla, jossa yksittäiset tapahtumat määrittävät laajasti maahanmuuttajia. Euroopan terrori-iskut ja Turun puukotus ovat esimerkkejä Suomen kohtaamista turvallisuusuhkista.

”Jihadismi ja ääri-islamistinen väkivalta ovatkin yksi merkittävimmistä ulkoisista uhista, sillä Ranskan tapahtumilla pyrittiin kiistatta iskemään demokratian ja länsimaisten arvojen ytimeen. Toinen liian vähälle huomiolle jäänyt asia on Euroopan ulkopuolelta tulevat muuttovirrat, jotka tulisi nähdä vakavampana ulkoisena uhkana valtioiden turvallisuudelle” (Täysistunto 11.11.2020 Tom Packalén).

”Jihadismi ja ääri-islamistinen väkivalta ovatkin yksi merkittävimmistä ulkoisista uhista, sillä Ranskan tapahtumilla pyrittiin kiistatta iskemään demokratian ja länsimaisten arvojen ytimeen” (Tom Packalén 11.11.2020).

Vaikka Perussuomalaiset määrittelevät itsensä kristillissosiaalisiksi puolueeksi ja sen puoluekumppanit Euroopan parlamentissa korostavat kristinuskoa, eduskuntapuheenvuoroissa kristinuskoa ei mainita, Luojakin vain kerran. Mutta Islam mainitaan. Maahanmuuttajien uhkaa argumentoidaan myös vastavuoroisuuteen perustuvilla argumenteilla, jossa kaksi oliota tai tilannetta samaistetaan ja osoitetaan tällä tavalla, että niitä on kohdeltava samalla tavalla. (Perelman, 78).

Ääri-islamismi ja terrori-iskut rinnastetaan maahanmuuttajiin, argumentoidaan samuutta.

”Tunnistettu tosiasia kuitenkin on, että ääri-islamilainen terrorismi on uhka sisäiselle turvallisuudelle, ja sekä Turun terrori-iskutapauksessa että Euroopassa iskuja ovat tehneet pääsääntöisesti maahanmuuttajat.” (Mika Niikko 11.11.2020).

Puolueen vuonna 2020 julkaisemassa Media- ja kulttuuripoliittisessa ohjelmassa kristillisen kansallisvaltio-Suomen arvopohjaa ja ideologista toista määritellään esimerkiksi näin:

Haluamme kulttuurin, sivistyksen ja taiteen opetusta – emme monikulttuurista propagandaa tai poliittista ideologiaa lasten pään menoksi. Perussuomalaiset haluaa säilyttää joulujuhlat ja -kirkot, ylpeästi laulettavat enkeli taivaat ja suvivirret (PS Media ja kulttuuripolitiikka 2020).

Perussuomalaisten puheenvuoroissa Euroopan Unioni ja Eurooppa ovat osin yksi ja sama asia. Lisäksi Eurooppa on osin sama kuin etelä-euroopplaiset ja Italia. Euroopan unioni on epäreilu kumppani, joka vie suomalaisten rahat italialaisille mafioosoille, se vie kansallisvaltiolta vallan ja sen politiikkaa tulisi muuttaa löysemmän liittolaisuuden suuntaan ja loppujen lopuksi - jos kansa olisi sitä mieltä - EU:sta tulisi erota.

”Onko Suomella varaa kuulua tällaiseen unioniin? Onko jäsenyyden tarjoama hyvä niin hyvää, että meidän on syytä luopua paitsi rahoistamme myös budjetti- ja lainsäädäntösuvereniteetistamme?” (Jussi Halla-aho 9.9.2020).

”Ja meidän perussuomalaisten kantahan on varmasti se, että jos Suomen kansa haluaa erota EU:sta, niin sitten me eroamme.” (Täysistunto 9.9.2020 Sheikki Laakso).

Perelmanin mukaan erottelumuotoiset argumentit tarkoittavat sitä, että mikä tahansa idea voidaan erottaa. Yleinen tapa on, että jokin ilmentymä voidaan erottaa todellisuudesta. Esimerkiksi käsitteellinen erottaminen, kun todellinen demokratia erotetaan näennäisestä demokratiasta. Kun yleisö on pitänyt demokratiaa oikeana, siitä tulee näennäistä, kun puhuja antaa käsitteelle oman merkityksensä, vertaa sitä todelliseen demokratiaan. Eli puhuja paljastaa virheen, joka yleisöllä on ollut asian laadusta, aiemmin hyväksytyt arvo korvataan toisella arvolla. (Perelman 1977, 149-150). Esimerkkinä tämänkaltaisesta argumentaatiosta Jussi Halla-aho täysistunnossa argumentoidessaan EU:n elpymisrahastoa vastaan:

”Maa, joka ei hallitse omia varojaan, omaa lainsäädäntöään tai omia rajojaan, ei ole itsenäinen valtio vaan osavaltio.” (Jussi Halla-aho 9.9.2020).

Argumentoidessaan EU:n elvytyspakettia vastaan Halla-aho käyttää myös vastamallin muotoista argumenttia, jossa EU:n toiminta näyttäytyy halveksuttavassa muodossa:

”EU vahvistuu jokaisesta kriisistä, koska unioni käyttää jokaista kriisiä oman valtansa vahvistamiseen jäsenmaiden ja niiden kansalaisten itsemääräämisoikeuden kustannuksella. ”Never waste a good crisis”, ’älä anna hyvän kriisin mennä hukkaan’, sanoi Winston Churchill 40-luvulla” (Jussi Halla-aho, 11.11.2020).

Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa voidaan käyttää myös metaforaa. ”Metafora syntyy, kun asialle annetaan nimi, joka varsinaisesti kuuluu jollekin muulle; merkityksen siirtyminen voi tapahtua joko yleisestä erityiseen tai erityisestä yleiseen tai analogian kautta” (Perelman 1977, 135).

Perussuomalaisten eduskuntakeskustelussa käyttämässä argumentaatioissa käytetään paljon metaforia.

*”Toinen tapa on sosialisoida näiden maiden ongelmat ja panna talouttaan paremmin hoitaneiden jäsenmaiden kansalaiset maksamaan. Haasteena on ollut vain se, miten myydä tämä ajatus pohjoisten jäsenmaiden kansalaisille, ja juuri tähän korona tarjoaa **savuverhon**. Elpymispaketti on monen maan kannalta järkevä ratkaisu. Nettosaajat välttyvät ikäviltä kansallisilta **vyönkiristyksiltä** ja voivat **lahjarahan** turvin ylläpitää Suomea matalampia ve-rokantoja tai julkisia palveluja, joihin niillä ei ole varaa. Saksa toki on maksumies, mutta toisaalta **eteläeurooppalaiset** voivat **lahjarahalla** jatkaa saksalaisten autojen ostamista.” (Halla-aho 9.9.2020).*

Savuverho-sanalla heitetään epäily EU:n elpymiskokonaisuuden ylle ja vihjataan, että sen tarkoituksena on jotakin muuta kuin kerrottu. Kansalaisia huijataan. Vastakkain asetetaan myös vyönkiristys ja lahjaraha, joilla maalataan kuvaa siitä, että eteläeurooppalaiset hyötyvät pohjoisten jäsenmaiden kansalaisten kustannuksella, jotka kiristävät vyötä, eli nälkiintyvät.

Metaforana puheenvuoroissa toistuu myös mallioppilas, EU:n etuun taipuva Suomi, jota vasten asettuu kansallisvaltio-Suomi, joka pitää huolen omista intresseistään.

”Ilmeisesti pääministeri katsoo, ettei Suomen valtionaloudella tai perustuslakivaliokunnan mielipiteellä ole suurtakaan merkitystä, kunhan vain pysytään EU:n mallioppilana” (Ville Tavio 9.9.2020).

*”Todellisuus on se, että ahkerat suomalaiset veronmaksajat saivat neuvotteluissa lisää maksettavaa, lisää takausvastuita ja jopa lapsemme saivat vuosikymmenien ajaksi **velkavankeuden**” (Sanna Antikainen 9.9.2020).*

Tässä argumentissa käytetään analogiaa ja metaforaa. Lapsien vuosikymmenien velkavankeuden ja EU:n elvytyspaketin rinnastaminen, yhtäläisyyden tai analogian luominen kahden asian rinnalle vahvistaa argumenttia elvytyspaketin tuhoisuudesta tuomalla rinnalle tutumman, kaikkien tunnistamalla velkaantumisen uhalla. Näin tuntematonta ja hankalasti ymmärrettävää elvytyspakettia valaistaan tutummalla kokemuksella. Velkavankeus taas on metafora, joka soittaa suomalaisessa politiikassa tuttuja tuntemuksia. Suomalaisessa keskustelussa velkaantumisen tuhoisuus on ollut näihin päiviin saakka yhteisesti jaettu uhka ja soittaa 90-luvun laman ja 2008 finanssikriisin kokeneiden tunteita. Velkaantumisen tuhoisuudesta muistutettiin esimerkiksi vuoden 2015 vaaleissa, jossa Keskuskauppakamarin velkakello tikitti vaalikeskusteluiden taustalla.

Vastamallilla tarkoitetaan argumenttia, jossa mallin katsotaan edustavan halveksuttavaa toimintaa. ”Kun alempi jäljittelee ylempäänsä, ylempi ei mistään hinnasta haluaisi muistuttaa alempaansa, jota halveksuu ja pitää huonon maun ja huonojen tapojen edustajana” (Perelman 1977, 126). Parhaiten ymmärrämme Perelmanin mukaan mallin ja vastamallin tehtävän silloin, kun uskomme löytäneemme niiden kiistattomat inkarnaatiot

kuten Jumalan tai Paholaisen. (Emt 1977, 127). Tässä argumentoinnissa ovat vastakkain suomalainen duunari ja mafioso, joka on myös metafora, jossa muiden EU-maiden kansalaiset rinnastetaan rikollisiin.

”Kansantarussa Robin Hood varasti rikkailta ja antoi köyhille. Tosielämässä Suomen hallitus on nyt ottamassa suomalaisilta duunareilta ja antamassa rikkaille Italian mafiosoille”. (Täysistunto 9.9. 2020 Rami Lehto).

Ville Tavion vastamallissa hallitus lähettää eläkeläisten lämmitysrahat Afrikkaan:

”Ensin pitää säästää suomalaisten kannalta toissijaisista ja ei-välttämättömistä menoista, kuten kehitysavusta ja haittamaahanmuutosta. Marinin hallituksen arvovalinta oli korottaa omakotitaloissa asuvien eläkeläisten lämmitysmenoja — ja lähettää kerätyt verorahat Afrikkaan.” (Ville Tavio 9.9.2020).

Suomalaisten hyvinvointi ja Etelä-Euroopan maat asetetaan vastakkain.

”Miksi maamme hallitus haluaa lähettää rahojamme Etelä-Euroopan maille? Miksi hallitus ei halua käyttää näitä osittain mafian taskuun työnnettäviä vappusatasia suomalaisten hyvinvointiin?” (9.9.2020 Rami Lehto).

Perelmanin mukaan kvasiloginen argumentti voi myös tuoda esiin ristiriidan tai yhteensopimattomuuden suhteessa johonkin aiemmin esiin tuotuun yleisesti aiemmin hyväksytyyn väitteen kanssa. (Perelman 1977, 58-63). Perelmanin oikeudenmukaisuussäännön mukaan ”samaa oleelliseen luokkaan kuuluvia olioita tulisi kohdella samalla tavalla”. Kun henkilö käyttäytyy eri tavoin kahdessa rinnasteisessa tilanteessa, tätä pidetään yleensä epäoikeudenmukaisena ja osoituksena hänen puolueellisuudestaan. (Perelman 1977, 76).

Tällaisesta argumentista esimerkkinä käy Rami Lehdon puheenvuoro täysistunnossa:

”Ennen vaaleja SDP kutsui äänestäjiä linja-autonsa kyytiin lupaamalla äänestäjille vappusatasia. Nyt reilu vuosi vaaleista SDP:n linja-auto on myyty ja hankittu tilalle raskaan kaluston kuljetusauto. Tällä kalustolla hallitus on nytten kuljettamassa suomalaisten miljardeja tukipakettina Etelä-Euroopan maille.” (Täysistunto 9.9. 2020 Rami Lehto).

Kontrastipari lisää puheen suostuttelevuutta, pääargumenttina on EU:n tukipaketin vastustaminen sillä perusteella, että suomalaisten miljardit menevät muiden maiden kansalaisille.

Perussuomalaisten argumenteissa herätetään kysymys siitä, kuka asioista päättää Euroopan Unionissa, missä päätökset tehdään ja ketkä niistä hyötyvät. Suomen kansalaisia vastassa on joko kasvoton EU, jonka neuvotteluissa hallitus ei pysty suojelemaan Suomen kansallista etua, tai tietyt eurooppalaiset kansat.

*”Jos me haluamme tukea yrityksiä, jotka vievät näihin maihin, me tekisimme sen paljon tehokkaammin kansallisilla toimilla kuin työntämällä rahaa näihin maihin. Ja miten se lisää Suomen turvallisuutta, jos me maksamme muiden maiden laskut? Kuka meitä täällä kiristää? Maksammeko me kenties tässä jotain suojelurahaa? No, sen kyllä voi ymmärtää, koska tästä paketista hyötyy **erään suuren jäsenenään järjestäytynyt rikollisuus** enemmän kuin Suomi” (Jani Mäkelä 9.9.2020).*

EU:ta tai Eurooppaa ei nähdä puheenvuoroissa vain poliittisessa merkityksessä tai poliittisena toimijana, vaan se saa merkityksensä kansallisvaltiosta käsin. Se näyttyy sekä mahdottomana, toimimattomana rakennelmana että uhkana kansallisvaltiolle. Vastakkain asetetaan kansalaiset ja toimimaton byrokraattinen EU, joka tosiasiallisesti jakaa pienten jäsenvaltioiden rahat isoille jäsenvaltioille.

”Perussuomalaiset tarjoavat ihmisille parempia mahdollisuuksia ansaita tekemällään työllä ja oikeutta päättää itse työllään ansaitsemiensa rahojen käytöstä. Perussuomalaiset tarjoavat Suomen kansalle syyllistämisen, verotuksen ja byrokratian sijaan vapautta”. (Ville Tavio 9.9.2020).

”Saksan sosiaalidemokraattinen valtiovarainministeri näkee elpymispaketin peruuttamattomana askeleena kohti uudenlaista, syvempää liittovaltiota, ja sitäkin se onkin. EU on poliittinen projekti. Se ei ole jäsenmaiden asialla vaan omalla asiallaan” (Jussi Halla-aho 9.9.2020).

”Euroopan komissio julkaisi viime viikolla tiedonannon EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisesta. Siinä korostetaan vahvaa yhteisvastuuta koko Euroopan unionin alueelle, tähän tyyliin: ”joko otatte turvapaikanhakijoita tietyn määrän tai maksatte niille valtiolle, jotka ottavat”. Asia tulee ensimmäisen kerran jäsenvaltioiden keskusteluun ensi viikolla sisäministerien neuvoston tapaamisessa. Arvoisa sisäministeri, oletteko jo miettinyt asiaa? Ette kai vain ole siirtämässä päätösvaltaamme Euroopan unionille tässäkin asiassa? (Ano Turtiainen 1.10.2020).

”EU:n kehityksen ja toimintakyvyn osalta selonteko maalailee liian ruusuisia kuvia. Selonteossa sanotaan, että EU on pysynyt yhtenäisenä haasteellisista kysymyksistä huolimatta. Tästä ei voi olla täysin samaa mieltä. EU:n kehitys on sisältänyt vakavia kriisejä, eikä integraation syventäminen ole ratkaissut ongelmia. Myöskään EU:n puolustuspolitiikka ei ole ollut kovinkaan tuloksellista tai vaikuttavaa” (Tom Packalén 11.11.2020).

Perussuomalaisten kansanedustajat jakavat puheenvuoroissaan vuoden 2020 ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon päälinjaukset. Puolueella on ulkoasianvaliokunnan puheenjohtajuus, ja selontekoa valmistellaan parlamentarisesti. Puolue jakaa tilannekuvan, jossa suurvaltakilpailun ja Kiinan vaikutusvallan nähdään kasvavan. Uusista uhista hyväksytään mukaan esimerkiksi kyberturvallisuus ja pandemia.

”Suomen turvallisuuden Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjauksen punaisena lankana on ja tulee aina olla Suomen itsenäisyyden turvaaminen ja kansallisen edun mukaiset toimet. Taitavan diplomatian, uskottavan maanpuolustuksen ja kansallisten sopimusten peruskalliolle on Suomen turvallisuutta rakennettu” (Mika Niikko 11.11.2020).

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut epävakammaksi, ja se huomioidaan myös Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjauksessa asiankuuluvalla tavalla. Kuten selonteossa mainitaan, Suomi ei halua eikä Suomen kannata eristäytyä. Kansainvälinen yhteistyö on Suomelle tärkeää sekä kumppanuuksien rakentamisen että omien puolustustaitojen kehittämisen kannalta. Erityisesti pohjoismainen yhteistyö voidaan nähdä erityistä lisäarvoa tuovana elementtinä, ja siihen on viime aikoina panostettu (Mika Niikko 11.11.2020).

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painotuksia arvostellaan kuitenkin arvoperustaisuudesta. Turvallisuus halutaan määrittää selontekoa kapeammin, ja puolueen kansanedustajat kritisoivat laajennettua turvallisuuden käsitettä, jossa ilmastonmuutoksen, ihmisoikeuksien ja katsotaan muodostavan keskinäisriippuvaisessa

maailmassa uhkia Suomen turvallisuudelle. Vastakkain asettuu kansallisvaltio-Suomi ja ideologiseksi määriteltävät tavoitteet kuten ihmisoikeudet ja ilmastonmuutoksen torjuminen sekä EU:n globaali, liberaali projekti, joka ei ole sama kuin Suomen etu.

”Ensisijainen asia on Suomen ja suomalaisten turvallisuus ja maamme itsenäisyys. Vuoden 2016 selonteon johtavana kärkenä kaikessa toiminnassa oli Suomen ja suomalaisten etu. Nyt paino on vahvemmin ihmisoikeusperustaisessa ulkopolitiikassa, globaaleissa tavoitteissa ja EU:n etujen vahvistamisessa (Mika Niikko 11.11.2020).

Vuoden 2016 selonteossa Suomen etua painotettiin useaan otteeseen. Olipa kyse sitten puolustus- yhteistyöstä, järjestöjen jäsenyyksistä tai kauppaliitollisista valinnoista, aina ne perusteltiin lauseella ”tämä on Suomen etujen mukaista”. Vuoden 2020 selonteossa tätä lausetta ei kuulla lainkaan. Sen sijaan hallituksen uuden linjan mukainen Suomi pitää tärkeänä Euroopan etujen ja arvojen määritetäisempää edistämistä ja globaalien hyvinvoinnin vahvistamista. Kansallisen edun ajaminen mainitaan uudessa selonteossa ainoastaan riskinä, ja tästä muutoksesta olen huolissani (Mika Niikko 11.11.2020).

”Vaikka ihmisoikeudet ja globaalit instituutiot ovat tärkeitä Suomelle, niin toivoisin, että poliittisten ja intresseihin liittyvien tosiasioiden huomioiminen olisi tässä myös läsnä. Me tarvitsemme poliittista realismia nimenomaan pienenä valtiona” (Riikka Purra 11.11.2020).

Selonteosta maininnat Suomen kansallisista eduista on poistettu kokonaan. Kansallisen edun edistäminen mainitaan ainoastaan negatiivisessa kontekstissa kohdassa USA:n protektionismi ja poissulkeva nationalismi. Sen sijaan selonteossa puhutaan EU:n etujen ajamisesta ja globaaleista tavoitteista, kuten Agenda 2030:sta” (Mika Niikko 11.11.2020).

Kun rinnalle asetetaan islamilainen Turkki, korostetaan länsimaista demokratiaa ja sananvapautta, yhteisiä arvoja.

”Nyt yhä radikalisoituva Turkki on toistuvasti uhannut Kreikkaa maalta, mereltä ja ilmasta, se on muuttamassa Hagia Sofian ja Khoran kirkot moskeijoiksi, se solvaa niitä valtionpäämiehiä, jotka reagoivat islamilaiseen terrorismiin. Tässä tilanteessa Suomen olisi syytä seistä siinä joukossa, joka puolustaa länsimaista demokratiaa, tasa-arvoa, vapautta ja sananvapautta. Nämä arvot ovat täysin jakamattomia, ja on erityisesti nyt varottava antamasta pirulle pikkusormea?” (Mari Rantanen 11.11.2020).

Vuoden 2020 Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa mainitaan Venäjä 34 kertaa, esimerkiksi näin:

”Venäjä on heikentänyt lähialueidemme ja Euroopan turvallisuutta liittämällä Krimin laittomasti itseensä sekä ylläpitämällä aloittamaansa konfliktia Itä-Ukrainassa. Venäjän toiminta muun muassa Georgiassa, Ukrainassa ja Syyriassa osoittaa, että maan kynnys sotilaallisen voiman käyttöön on madaltunut. Venäjän toimien johdosta turvallisuuspoliittinen tilanne on kiristynyt ja EU:n ja Venäjän väliset suhteet heikentyneet” (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2020, 21).

Vaikka primaariaineistossa on mukana keskustelu Ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta, Venäjä ei juurikaan nouse esiin. Venäjä mainitaan perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuoroissa vain kolme

kertaa, kun esimerkiksi terrorismiin viitataan kahdeksan kertaa, Italiaan ja italialaisiin 15 kertaa (mafia mukaan luettuna), maahanmuuttoon tai maahanmuuttajiin 35 kertaa, siirtolaisuuteen tai siirtolaisvirtoihin 17 kertaa.

”Mitä te kuvittelette, että EU tekee Venäjälle sotilaallisessa mielessä? Minkä ne sille mahtavat tosipaikan tullen? Eivät yhtään mitään.” (Täysistunto 9.9.2020, Ville Tavio).

Perussuomalaisten puheenvuoroissa Venäjän poissaolo herättää kysymyksen, onko Venäjä niin sisäänrakennettu yhteisesti jaettuun identiteettiin, ettei sitä juurikaan mainita eduskuntakeskustelussa?

Perussuomalaisten puheenvuoroissa Euroopan Unionin lisäksi myös YK:n toiminta esitetään kriittisessä valossa laittamalla rinnan ihmisoikeudet ja YK:n ihmisoikeusneuvoston jäsenvaltiot. Näin tavoitteet ja tosiasiallinen tilanne asetetaan ikään kuin vastakkain ja vedotaan kuulijaan perustelemalla kanta realismilla.

”Toisaalta, kuten täällä jo edellä on kerrottu, esimerkiksi ihmisoikeusneuvoston jäseniin kuuluu jatkuvasti ihmisoikeuksiin mahdollisimman negatiivisesti suhtautuvia maita, kuten Somalia, Saudi-Arabia, Kiina, Libya, Venäjä, Afganistan. Vaikka ihmisoikeudet ja globaalit instituutiot ovat tärkeitä Suomelle, niin toivoisin, että poliittisten ja intresseihin liittyvien tosiasioiden huomioiminen olisi tässä myös läsnä. Me tarvitsemme poliittista realismia nimenomaan pienenä valtiona” (Riikka Purra 11.11.2020).

Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa kyseenalaistetaan myös ilmastonmuutoksen uhka ja nähdään ennemminkin hallituksen toimet ilmastonmuutoksen torjunnassa Suomen edun vastaisina. Puolueen eduskuntavaaliohjelmassa 2019 vaaditaan, että Suomessa ei pidä toteuttaa päästövähennyksiä enempää eikä nopeampaa kuin EU:ssa on yhteisesti sovittu: *”Itseruoskintaan ja moraaliposeeraukseen perustuva ilmastopolitiikka nostaa suomalaisen teollisuuden kustannuksia ja yhä edelleen vaikeuttaa työpaikkojen pysymistä Suomessa sekä lisää tavallisen kansalaisen asumisen, liikkumisen ja muun elämisen kustannuksia. Perussuomalaisille myös uusi tehtaanpiippu Suomessa on ympäristöteko” (PS Eduskuntavaaliohjelma 2019).*

”Itse näen asian näin, että turve on meidän maallemme Luojan suoma luonnonvara. Meidän tulisi käyttää sitä viisaasti ja järkevästi, ja meillä on siinä erittäin mittavat energiavarat, jotka turvaavat meidän omaa yhteiskunnan toimintaa täällä” (Juha Mäenpää 11.11.2020).

Perelmanin mukaan ajettavaa argumentaatiopositiota kannattaa jollekin yleisölle perustella vetoamalla humanistisiin arvoihin, toiselle yleisölle taas esittämällä rationaalisia näkökohtia. Kulttuuriin vakiintuneet jäsenystävät toimivat argumentoinnissa eräänlaisina lähtökohtaoletuksin, eli puhujan ja kuulijan väliset esisopimukset voivat koskea esimerkiksi käsitystä ”siitä, mitä pidetään normaalina, totena ja arvokkaana. Niihin voidaan vedota argumentaation vahvistamiseksi ilman, että niitä itseään tarvitsee perustella” (Jokinen 2016, 147).

Perelmanin mukaan ”argumentaatioissa tarvitaan välttämättä sekä abstrakteja arvoja että konkreettisia arvoja, mutta puhuja voi tilanteesta riippuen alistaa yhden toisille” (Perelman, 35). Yleispätevät, abstraktit arvot, kuten

vaikka totuus, oikeus ja kauneus ovat käyttökelpoisia argumentaatioissa, kun halutaan korostaa asettumista pienryhmäerimielisyyksien yläpuolelle. (Emt, 34).

Olisi tietenkin suotavaa, että hallitus puhuisi totta ja rehellisesti tästä paketista (Jani Mäkelä 9.9.2020).

Konkreettisiin arvoihin (isänmaa, kirkko) perustuva päättely taas näyttäisi Perelmanin mukaan olevan tyypillistä konservatiivisille yhteisöille, kun taas abstraktit arvot ”sopivat paremmin yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohdiksi ja voivat tarjota perustaa muutosvaatimuksille ja kumouksellisuuudelle”. (Perelman, 36).

”Konkreettinen arvo liittyy aina johonkin erityiseen olioon, esineeseen, ryhmään tai laitokseen ainutkertaiseksi ymmärrettyinä” (Emt, 35). Kun korostetaan olion ainutkertaisuutta, sen vaihtaminen asetetaan kyseenalaiseksi. Perelmanin mukaan jotkut käyttäytymistavat, kuten yhteisvastuu tai kunniallisuus voidaan määritellä ja ymmärtää ainoastaan suhteessa konkreettisiin arvoihin. (Emt, 35).

Isänmaallisuuden tai uskon sijaan huomattavan usein perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuoroissa argumentointi perustuu huomattavan usein talousargumentteihin. Osin tämä johtuu toki siitä, että aineistossa on EU:n tukipaketin käsittely. Konkreettiseen arvoon liitetty käyttäytymistapa, tiukka taloudenpito korostuu.

”Saksa toki on maksumies, mutta toisaalta eteläeurooppalaiset voivat lahjarahalla jatkaa saksalaisten autojen ostamista.” (9.9.2020 Halla-Aho).

”Sinne jää 3,4 miljardia, mistä emme tiedä, minne se menee, onko siellä vaikka mafia vastassa, ei kukaan tiedä. Meidän on pakko laittaa Suomen etu etusijalle.” (9.9.2020 Minna Reijonen).

Perussuomalaisten vuonna 2020 julkaisemassa Media- ja kulttuuripoliittisessa ohjelmassa kristillinen kulttuuri ja monikulttuurisuus asetetaan vastakkain näin:

Haluamme kulttuurin, sivistyksen ja taiteen opetusta – emme monikulttuurista propagandaa tai poliittista ideologiaa lasten päälle. Perussuomalaiset haluaa säilyttää joulujuhlat ja -kirkot, ylpeästi laulettavat enkelit ja suvivirret (PS Media ja kulttuuripoliittinen ohjelma 2020).

Ohjelmassa osa kulttuurista määritellään ideologiseksi

Sen sijaan, että tuetaan erikseen sadoilla tuhansilla euroilla monikulttuurisuutta, rasismia vastustamista, feminististä taidetta ja muuta ideologista sisältöä, olisi yhteiskunnan kannalta kauaskantoista ja tasa-arvoista suunnata nämäkin määrärahat suoraan lapsille ja nuorille esimerkiksi koulu yhteistyön kautta, mikä mahdollistaisi monenlaisia kulttuurivierailuja ja projekteja.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET: UUS-NATIONALISTINEN JA POPULISTINEN HAASTE IDENTITEETILLE

Alexander Wendtin identiteettiteoriassa valtion perusidentiteetti, ryhmäidentiteetti edellyttää yksilöitä, joilla on kollektiivinen identiteetti. Valtio on "ryhmä-Itse", joka kykenee ryhmätason kognitioon. Nämä itse-ideat ovat

yhteisön itsensä synnyttämiä ja sellaisina ne ovat perustavanlaatuisesti Toisten (Others) synnyttämiä. (Wendt 1999, 230). Tämä perusidentiteetti on muiden identiteettien alusta. (Emt, 224).

Perussuomalaisten eduskuntapuheissa yleisön yhteisestijakamana lähtökohtaoletuksena on käsitys pienestä kansallisvaltio-Suomesta, jonka itsenäisyys ja arvot ovat uhattuina. Kansallisvaltio-Suomen kansalaiset jakavat yhteiset arvot ja intressit.

Perussuomalaiset kansanedustajat argumentoivat samuutta perussuomalaisille ja kansalle, jolla viestitään yleisölle sitä, että puolue ajaa suomalaisten veronmaksajien ja kansalaisten intressejä kansallisvaltio-Suomen uhkia vastaan. Vastapariksi argumentoidaan toinen, joka ei kuulu itse-valtioon, ja joka muodostaa uhan kansallisvaltio-Suomelle.

”Kenelle hallituksen mielestä suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja suomalaisten kustantama sosiaaliturva on oikein tarkoitettu: suomalaisille vai joillekin muille?” (Minna Reijonen 9.9.2020).

Identiteettiä määrittäväksi Toiseksi argumentoidaan maahanmuuttajat, islam ja globaali, liberaali Eurooppa.

Eduskuntapuheenvuoroissa kaikkein voimakkaimmin argumentoidaan maahanmuuton ja islamin uhkaa Suomelle ja suomalaisille. Perussuomalaisten kansallisvaltio-Suomella on sekä etniset, kulttuuriset ja uskonnolliset rajat, ja sen itsenäisyyttä ja olemassaoloa uhkaavat maahanmuuttajat ja islaminuskoiiset. On siis olemassa etninen ja kulttuurinen kansa, jonka turvallisuus on uhattuna. Vaikka kansanedustajien puheenvuoroissa ei korostu yhtä voimakkaasti kristillinen arvopohja kuin eurooppalaisten oikeistonationalistipuolueilla, toiseksi nostetaan vahvasti islam. Islamin ja maahanmuuton tuhoisuutta argumentoidaan monin eri tavoin, sen katsotaan aiheuttavan uhkaa suomalaisten turvallisuudelle, terrorismia ja taloudellista elatustaakkaa. Maahanmuuttajien ja islamin argumentoidaan merkitsevän samaa kuin terrorismi.

Perussuomalaisten puheenvuoroissa yhdistyy sekä biologinen että kulttuurinen rasismi, joissa korostetaan esimerkiksi uskonnosta aiheutuvia eroja ja siitä seuraavaa yhteensopimattomuutta länsimaisien arvojen kanssa. Taustalla on ajatus muuttumattomasta olemuksesta, jonka perusteella ihmisiä voidaan luokitella ja arvottaa. (Isaksson & Jokisalo 1998, 13-14). Samalla määritellään raja, jonka ylittämisen ei katsota olevan mahdollista. Kaikki suomalaiset eivät mahdu Itsen sisälle, vaan edustavat Toista. Näin osalta suomalaisista viedään mahdollisuus kuulua meihin sekä biologisesti että kulttuurisesti.

Toisekseen kansanedustajien puheenvuoroissa EU:n jäsenyyden katsotaan uhkaavan Suomen kansallista olemassaoloa ja suvereniteettia. Perussuomalaisten puheenvuoroissa korostuu kansallisen määräysvallan korostaminen ja EU:n vallan arvostelu. Kansanedustajien eduskuntapuheenvuoroissa jaetaan Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon käsitys Suomen paikasta maailmassa, mutta haastetaan ajatus Suomesta yhteiset eurooppalaiset arvot jakavana globaalina toimijana monenkeskisessä maailmassa. Perussuomalaisten

argumenteissa jaetaan käsitys anarkistisesta maailmasta, jossa kansallisvaltion tärkein toimintamalli on itsenäinen vahva puolustus.

Eurooppalaisuus sekä Euroopan Unioni argumentoidaan merkitsemään sekä heikkoutta että suvereenisuuden, kansallisen päätöksenteon menetystä Euroopan vahvoille valtioille ja yli varojensa toisten rahoilla eläville etelä-eurooppalaisille sekä mafiosoille. Euroopan unioni ja eurooppalaisuus argumentoidaan samuuden kautta merkitsemään samaa. Monenkeskisestä yhteistyöstä ei nähdä olevan hyötyä ja Suomen nähdään jäävän EU:ssa suurempien ja vauraampien valtioiden sekä suurvaltojen jalkoihin. Kansainvälinen järjestelmä perustuu valtioille ja valtioiden välisiin voimasuhteisiin pienvaltiorealismien hengessä.

Kansallisen päätöksentekovallan argumentoidaan liukuvan kansalaisten ulottumattomiin Euroopan unionissa. Uhkaa argumentoidaan toistamalla kertomusta siitä, kuinka varallisuuden katsovaan joutuvaan muiden kansojen, esimerkiksi eteläeurooppalaisten käsiin. Vaikka Suomen korostetaan olevan pieni valtio kansainvälisen politiikan maailmassa, suurvaltakonfliktien keskellä, EU:sta ei katsota juurikaan saatavan merkittävää hyötyä uhkien torjuntaan. EU:ta argumentoidaan toimimattomaksi ja tosiasiallisen päätöksentekovallan katsotaan olevan isommilla valtioilla. Pieni Suomi on kyvytön neuvottelemaan itselleen etuja ja joutuu maksumieheksi. Samalla valtion itsenäisyyttä katsotaan murennettavan luopumalla päätösvallasta ja suvereniteetista.

Wendtin tyyppi-identiteetin näkökulmasta perussuomalaiset kansanedustajat luokittelevat Suomen demokraattiseksi, kapitalistiseksi valtioksi. Rooli-identiteetin osina voi pitää keskustelua Suomesta ”EU:n mallioppilaana”, talouskuria noudattavana maana, nettomaksajana. Esimerkiksi Jussi Halla-aho penää eurooppalaisilta NATO-mailta Trumpin edellyttämää talouskuria, vastuuta omasta sotilaallisesta turvallisuudestaan ja sen rahoittamisesta. Vastaidentiteetiksi määritellään holtittomat etelä-eurooppalaiset. *”Ilmeisesti pääministeri katsoo, ettei Suomen valtionaloudella tai perustuslakivaliokunnan mielipiteellä ole suurtakaan merkitystä, kunhan vain pysytään EU:n mallioppilaana. Koko tukipaketti olisi pitänyt hylätä jo heti alkuunsa (Sanna Antikainen 11.11.2020).* Wendtin mukaan rooli-identiteetti syntyy vain ottamalla asema yhteiskunnallisessa rakenteessa ja noudattamalla käyttäytymisnormeja toisia kohtaan, joilla on asiaankuuluvia vastaidentiteettejä. Wendtin mukaan rooli-identiteetit eivät perustu luonnollisiin ominaisuuksiin, vaan ovat olemassa vain suhteessa Toisiin. Valtio ei voi itse valita rooli-identiteettiään. Minä -rakenne siis syntyy, kun se näkee itsensä toisen silmien läpi. Onko Perussuomalaisten eduskuntapuheissa rakentuva hallituksen edustama kaikkiin pöytiin pyrkivä naivi ja sinisilmäinen mallioppilas-Suomi ikään kuin perussuomalaisten näkemä oletettu heijastus muiden eurooppalaisten toimijoiden katseessa. Tämä roolin perussuomalaiset haluavat haastaa ja tarjota tilalle itsekkäämpää Suomea, omista egoistisista kansallisista intresseistään kiinni pitävää tiukkaa neuvottelijaa.

Puolueen EU-vaaliohjelmassa 2019 heikkoa mallioppilas-Suomea kuvataan näin:

Suomen päättäjät ja muut mielipidevaikuttajat ovat väittäneet, että Suomi on alistuvalla EU-linjallaan kerännyt huomattavan määrän ”luottamuspääomaa” ja ”pelimerkkejä” ja että on tärkeää ”istua kaikissa pöydissä”. Vähemmän puhetta on ollut siitä, miten tämä pelimerkkien ja luottamuspääoman kerryttäminen on realisoitunut Suomen eduksi unionissa. Tosiasiassa Suomen harjoittama etukäteen antautuminen on heikentänyt Suomen neuvotteluasemaa, koska kaikki tietävät Suomen taipuvan joka ikiseen kompromissiin (PS 2019).

Keskustelu eurooppalaisesta identiteetistä on politisoitunut ja tätä identiteettiä tulkitaan toisilleen vastakkaisista näkökulmista. Vastakkain asettuvat tulkintaa eurooppalaisesta identiteetistä: kosmopoliittinen, liberaali eurooppalainen identiteetti ja kulttuurinen, etnisen sisällön omaava kansallispopulistinen identiteetti. Molemmissa tulkinnoissa arvoisällöt sekä niiden puolustaminen nousevat keskeiseen asemaan. Moderni liberaali identiteetti korostaa oikeuksia, tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Illiberaali tulkinta taas painottaa kristinuskoa, konservatiivista arvomaailmaa ja itsemääräämisoikeutta. Pyrkimykset luoda EU:n yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa koskettavat kansallisen suvereniteetin ydinaluetta. (Risse 2011, 6).

Perussuomalaiset kansanedustajat ja vaaliohjelmat kyseenalaistavat tietyiltä osin myös Euroopan unionin arvopohjan siinä muodossa kuin se Lissabonin sopimuksessa on määritelty ja Suomen sitoutumisen noihin arvoihin. Euroopan Unioni, eurooppalaisuus on Toinen sekä uhkana Suomen suvereniteetille että osa kansallista identiteettiä. Eurooppalaisista arvoista jaetaan osa, muttei kaikkia. Kuten puolueen EU-vaaliohjelma vuodelta 2019 sen muotoilee:

”Perussuomalaiset on suomalaisista puolueista ainoa, joka vaalii Eurooppa-politiikassaan suomalaisia ja antiikin, kristillisen yhtenäiskulttuurin ja valistuksen ajan muovaamia klassisia länsimaisia arvoja. Suomen valtapuolueet sitä vastoin saarnaavat Brysselin tukemana avoimen maahanmuuton, globalisaation ja uusliberaalin talouspolitiikan sanomaa. Suomen valtavirtapuolueet ovat näin valmiita sivuuttamaan Suomen ja muun Euroopan monituhatuotisen länsimaisen perinnön” (PS EU-vaaliohjelma 2019).

Eurooppalaisista arvoista eduskuntapuheenvuoroissa hyväksytään demokratia, sananvapaus ja kristilliset arvot, mutta esimerkiksi ihmisoikeusperusteisuus ei nouse kansanedustajien puheissa yhteisesti jaettavana arvona, vaan ennemminkin ideologisena toisena. Universaalien ja luovuttamattomien ihmisoikeuksien tunnustaminen tarkoittaisi sen hyväksymistä, että ”ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle jo hänen ihmisyytensä perusteella, eikä niitä siksi voi ottaa häneltä pois esivallan päätöksellä tai edes henkilön omalla suostumuksella” (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, Ihmisoikeusliitto).

Ihmisoikeuksien **luovuttamattomuus** liittyy ajatukseen ihmisyyksilön luonnollisista oikeuksista (oikeus elämään, vapauteen ja omaisuuteen), jotka edeltävät valtiovaltaa. Universalisuus tarkoittaa sen hyväksymistä, että ”ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle maailmassa ja ovat voimassa kaikkialla samanlaisina” (Emt). Lissabonin sopimuksessa sitoudutaan esimerkiksi siihen, että ihmisillä on oikeus hakea turvapaikkaa muista maista ja ihmisillä on oikeus omaan kansallisuuteen ja hänellä on oikeus vaihtaa kansallisuutta (EUR-LEX 2007). Koska Perussuomalaiset määrittelevät Suomen suurimmaksi uhaksi maahanmuuton ja turvapaikanhakijat, sitoutuminen ihmisoikeuspohjaiseen politiikkaan tai sen korostamiseen maan ulkopoliitikassa aiheuttaa konfliktin puolueen tavoitteiden kanssa.

Suhde Euroopan unioniin on kaksikasvoinen. Vaikka sitä pidetään perussuomalaisten puheenvuoroissa uhkana Suomen suvereniteetille, sen on kuitenkin myös turvan luoja. Lopullisen turvan tuo kuitenkin itsenäinen maanpuolustus. ”Euroopan unioni on tärkeä turvallisuusyhteisö, ja me olemme yksi osa sitä. Suomessa sotilaallinen puolustuskyky perustuu ja nojaa vahvaan ja toimintakykyiseen reserviin. Mielestäni Suomessa juuri vapaaehtoinen maanpuolustustyö ja reserviläistoiminnan järjestöt pitävät yllä korkeaa maanpuolustustahtoa” (Juha Mäenpää 11.11.2020).

Wendtin mukaan roolien määrittelyssä on merkitystä Itsen ja Toisen välisen riippuvuuden tai läheisyyden määrällä. Kun läheisyys on korkea, roolien identiteetit eivät välttämättä ole vain valintakysymyksiä, jotka voidaan helposti hylätä, vaan Toisten toimijoille pakottama. (Wendt 1999, 228). Venäjä Toisena on niin syvällä Suomen identiteetin rakenteessa, ettei sitä käsitellä perussuomalaisten ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevissä puheenvuoroissa juuri lainkaan. Se on ikään kuin itsestään selvyyttä, jota ei mainita. Wendtin mukaan kollektiivinen identiteetti vie Itsen ja Toisen suhteen loogiseen lopputulemaansa. Identifikaatio on prosessi, jossa Itsen ja Toisen ero katoaa kokonaan ja ne sulautuvat toisiinsa. Identifikaatio on yleensä asiaperusteinen ja harvoin täydellinen, mutta se sisältää aina sen, että Itse laajentaa rajojaan niin, että se kattaa myös Toisen. Kollektiivisessa identiteetissä syntyy yksi identiteetti. (Wendt 1999, 230). Perussuomalaisten rakentama kollektiivinen identiteetti pyrkii sisällyttämään itseensä myös maahanmuuttajat, joita ilman uhattua kansallisvaltio-Suomea ei syntyisi. Mallin mukaan rinnalle argumentoidaan myös Ruotsi, joka on maahanmuuton seurauksena jo menettänyt turvallisuutensa. Ruotsi toimii argumentoinnissa esimerkkinä siitä, mihin suuntaan Suomen ei toivota menevän.

Millaisia intressejä Suomelle näin perussuomalaisten mielestä syntyy? Wendtin mukaan intressit viittaavat siihen, mitä toimijat haluavat. Ne osoittavat motivaation, joka auttaa selittämään toimintaa. Ilman intressejä identiteeteillä ei ole motivoivaa voimaa, ilman identiteettejä intresseillä ei ole suuntaa. Ne näyttävät siis erilaisia selittäviä tehtäviä. (Emt, 230).

Alexander Wendtin mukaan sosiaaliset identiteetit ovat joukko merkityksiä, jotka toimija antaa itselleen ottaessaan huomioon muiden näkökulman. Perusidentiteettiin verrattaessa toimijoilla on yleensä useita sosiaalisia identiteettejä, jotka eroavat toisistaan. Sosiaalisilla identiteeteillä on sekä yksilöllisiä että sosiaalisia rakenteellisia ominaisuuksia, jotka ovat kognitiivisia malleja, joiden avulla toimija voi määrittää "kuka olen / keitä olemme" eri tilanteissa ja yhteisesti jaetussa ymmärryksen ja odotusten sosiaalisessa rakenteessa. (Wendt 1994, 387).

Politiikan pelivara on juuri identiteettiin liittyvissä kiistoissa, joista sitten intressit johdetaan. Ilman intressejä identiteeteillä ei ole motivoivaa voimaa. Wendtin mukaan valtion käyttäytymiseen vaikuttaa se, mitä toimija tavoittelee, mutta myös se, mitä toimittaja ajattelee olevan mahdollista saavuttaa. (Emt, 233).

Perussuomalaiset katsovat edustavansa kansallista etua, kansallisia intressejä. Kansallista identiteettiä määritellään suhteessa eurooppalaisuuteen ja toisaalta maahanmuuton tuomaan uhkaan. Eurooppalaisuudessa

vastinpariksi nousee myös EU:n kollektiivinen identiteetti, jonka avulla Euroopan unionin yhtenäisyyttä on pyritty vahvistamaan. Eurooppalaisen identiteetin ytimenä ovat yhteiset arvot, jotka luetellaan perussopimuksissa.

Esitin aineistolle kysymyksen siitä, millä tavalla perussuomalaiset argumentoivat kansallista identiteettiä. Eduskuntapuheiden ja vaaliohjelmien perusteella Perussuomalaiset haluavat tarjota konservatiivisen vaihtoehdon. Kilpailevana Suomi-identiteettinä tarjotaan monokulttuurista, kristilliskonservatiivista, etnisesti yhtenäistä kansallisvaltioideaalia, isänmaiden Eurooppaa. Perussuomalaisten rakentamassa identiteetissä monikulttuurista, avointa ja kosmopoliittista Suomea ja Eurooppaa vastaan asetetaan visio nationalistisesta Suomesta ja kansallisvaltioiden Euroopasta, joka korostaa vastakkainasettelua meidän ja toiseuden välillä.

Perussuomalaisten subjektiivisina intresseinä nousevat esiin rajojen kiinni laittaminen, maahanmuuton lopettaminen, EU:n heikentäminen kansallisvaltioiden liitoksi tai EU:sta eroaminen, Suomen vetäytyminen monenkeskisistä instituutioista ja kansainvälisten taloudellisten sitoumusten heikentäminen tai lopettaminen ja globaalista yhteisvastuusta vetäytyminen (kehitysapu, kansainväliset järjestöt, EU, YK).

Näin ajatellaan saavutettavan päätöksentekovallan palauttaminen kansallisiin käsiin, taloudellisten sitoumusten vähentäminen ja Suomen palauttamisen konservatiivisemmaksi, vähemmän liberaaliseksi ja monikulttuuriseksi.

EU-eron ei nähdä olevan tällä hetkellä realistista yleisen mielipiteen vuoksi, mutta sen ajatellaan silti olevan lopullinen päämäärä. Puolueen eduskuntavaaliohjelman 2019 otsikko 'Äänestä Suomi takaisin' on ajatuksellinen vastine Brexit-kampanjan otsikolle Take back control (PS, 2019). On siis olemassa jokin menetetty Suomi, jonka päätöksenteko on luovutettu pois. Puolueen puheenjohtaja Halla-aho kannattaa Suomen eroa EU:sta, vaikka pitääkin sitä tällä hetkellä poliittisesti epärealistisena (esimerkiksi Verkkouutiset 27.4.2019). Ylen Ykkösaamussa Jussi Halla-aho vastaan kysymykseen EU-erosta näin:

"Oman näkemykseni mukaan EU on integraatiokierteessä ja se on menossa sellaiseen suuntaan, että tämä kehitys ei ole Suomen kansallisten etujen mukaista. Suomen kansallisten etujen mukaista olisi erota Euroopan unionista. (YLE, Ykkösaamu 7.11. 2020).

Euroopan Unionissa keskustelu eurooppalaisen projektin tulevaisuudesta jatkuu, ja Perussuomalaiset asemoisivat Suomen kansallismielisten valtioiden joukkoon tässä vaiheessa, kun EU ero ei ole vielä käytännössä ajankohtainen.

"En pidä EU:sta eroamista tällä hetkellä lyhyellä aikavälillä realistisena vaihtoehtona. Sen sijaan olen kyllä sitä mieltä, että Suomen pitäisi pyrkiä asemoitumaan Euroopan unionin jäsenenä hieman toisella tavalla. Euroopan Unionissahan on monenlaisia näkemyksiä liittovaltiokehityksestä, tulonsiirtounionista, siirtolaispolitiikasta ja Suomi ei välttämättä aina ole siinä seurassa, jossa sen omien etujensa mukaisesti kannattaisi olla" (YLE, Ykkösaamu 7.11. 2020).

Argumentaatioanalyysin yhteydessä pohdin myös, miten Perussuomalaiset asemoituvat eurooppalaisen liberaalin projektin kyseenalaistavien eurooppalaisten nationalististen oikeistopuolueiden joukossa? Cas

Mudden kolmesta populistisen radikaalioikeistopuolueen kriteeristä Perussuomalaiset näyttäisi täyttävän sujuvasti kaksi: nativismiin (eli kansallismielisyyden ja ksenofobian yhdistelmän) ja populismiin. (Kestilä-Kekkonen & Sipinen 2020, 479).

Perussuomalaisten rakentamaa identiteettiä argumentoidaan kulttuurisella ja etnisellä ulossulkemisella ja näin Perussuomalaisen puolueen voi hyvin sanoa kuuluvan eurooppalaisten nationalistisiin oikeistopuolueisiin, jotka haastavat eurooppalaisen integraatioprojektin.

Kolmas kriteeri, autoritaarisuus, ei saa tukea eduskuntapuheista. Autoritaarisuudenkin suhteen kysymys on siitä, kuinka paljon eduskunnan puhekoodiin vaikuttavat rajaukset ohjaavat puheita. Kun puolue määrittelee Toista ja sisällyttää siihen esimerkiksi ideologisesti toiset, vasemmistolaiset, islaminuskoiset tai punavihreät, kuuluvatko, mahtuvatko he Itseen, meihin? Toisaalta puolue sitoutuu poliittisissa ohjelmissaan ja eduskuntapuheenvuoroissa länsimaiseen demokratiaan ja kansanvaltaan. Arvoista tärkeäksi nousee esimerkiksi sananvapaus, jonka ajatellaan olevan vaarassa:

”Suomalainen kantaväestö ja maamme valtauskonto kristinusko tosin eivät ole oikeuskäytännössä saaneet samanlaista lainsuojaa kuin eräät vähemmistöuskonnot ja -kansallisuudet” (PS 2020).

Eduskuntapuheista ei löydy vastausta siihen, miten puolue suhtautuu autoritaarisuuteen.

Kun perussuomalainen kansanedustaja Juha Mäenpää viittasi kesäkuussa 2020 eduskunnassa maahanmuuttajiin näin, käytiin eduskunnassa tiukka keskustelu siitä, millainen puhe siellä sallitaan ja perustuslakivaliokunnassa keskusteltiin siitä, ylittyykö kansanedustajan kohdalla syytekynnys: *”Täällä hallitusohjelmassa on yksi hyvä kirjaus. Täällä lukee: ‘Tehostetaan vieraslajien torjuntaa sekä lainsäädännöllä että torjuntatoimenpiteiden rahoitusta lisäämällä.’ Tämä valitettavasti lukee väärässä kohdassa.” (Juha Mäenpää 24.6.2020).*

Sosiaalisessa mediassa populistisen kaksoisstrategian mukaisesti voidaan puhua suurempaan. Esimerkiksi kesäkuussa 2020 Perussuomalaisten kunnanvaltuutettu ja Suomen Sisun varapiiripäällikkö ja Perussuomalaisten kansanedustajan Peltokankaan vaalipäällikkö Jarno Vähäkainu twiittasi näin: *”Alkaa tämä punikkien politiikka näyttää siltä, että kohta taas joitakin viedään saunan taakse #historiatoistaitseään*

7. LÄHTEET

Blombergs, Fred (2016) Johdatus suomen turvallisuuspolitiikkaan kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa, toim. Fred Blombergs Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 4.

Halkipoulos, Daphne & Vlandas, Tim (2019). What is new and what is nationalist about Europe's new nationalism? Explaining the rise of the far right in Europe. *Nations & Nationalism*. Apr2019, Vol. 25 Issue 2, 409-434. Verkkolataus 28.12.2020.

Haukkala, Hiski (2020) Suuren pelin paluu. Suomen turvallisuus kriisien maailmassa. Otava.

Haukkala, Hiski & Tapani Vaahtoranta (2016) Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat, 2016, Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 4.

Isaksson, Pekka & Jouko Jokisalo (1998) Kallonmittaaja ja skinejä. Rasismin aatehistoria. Like-kustannus ja Suomen rauhanpuolustajat. Helsinki.

Jokinen Arja (2016) *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen*. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere. E-kirja.

Jokinen Arja (2016) *Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin*. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere. E-kirja.

Jokinen Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2016) *Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere. E-kirja.

Kestilä-Kekkonen Elina & Josefina Sipinen (2020): Perussuomalaiset eurooppalaisessa vertailussa. Poliitiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen and Hanna Wass (toim.). Oikeusministeriö. PunaMusta Oy.

Kontula, Anna (2018) Eduskunta. Ystäviä ja vihamiehiä. Into-Kustannus Oy. Datdedze holografija, Latvia.

Kääriäinen, Seppo (2002) Sitä niittää, mitä kylvää: Keskustan strategiset valinnat 1964-2001. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Mickelsson, Rauli (2015) Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan. Vastapaino. Tampere.

Müller, Jan-Werner (2017) Mitä on populismi. Niin & Näin, Tallinna.

Mäkinen, Sirke (2008) *Russian Geopolitical Visions and Argumentation. Parties of Power, Democratic and Communist Opposition on Chechnia and NATO, 1994-2003*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7220-6>

Nurmi, Lauri (2020) *Jussi Halla-aho – epävirallinen elämäkerta*, Into-Kustannus Oy. Helsinki

Palmujoki, Eero (2008) Kansainvälisten suhteiden normien rajat, *Kosmopolis*-Vol. 38 2/2008

Perelman, Chaïm (1977) *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino, Tampere 1996.

Pesu, Matti (2014) *Pienvaltiodemokratia perusetujansa turvaamassa Suomen kansallinen identiteetti, Tshekkoslovakian miehitys ja Baltian maiden itsenäistyminen*. Pro Gradu, Tampereen yliopisto.

Pesu, Matti (2016) *Pienvaltioidealismi kuihtuu: suomalaisen ulkopoliittisen ajattelun murros*. The Ulkopolitist. 23.11.2016. <https://ulkopolitist.fi/2016/11/23/pienvaltioidealismi-kuihtuu-suomalaisen-ulkopoliittisen-ajattelun-murros/> Ladattu 20.9.2020.

Pesu, Matti (2019) *Introducing Ideational Foreign Policy Analysis: Explorations on the Underlying Ideas of Finnish Foreign Policy*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Pesu, Matti, Tuomas Iso-Markku & Juha Jokela (2020) *Finnish foreign policy during EU membership: Unlocking the EU's security potential*. *Finnish Foreign Policy Paper 6/2020*. Ulkopoliittinen Instituutti.

Pursiainen, Christer & Tuomas Forsberg (2015). *Ulkopoliittikkaa norsunluutornista*. Chan Puma.

Risse, Thomas. *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*, Cornell University Press, 2011. ProQuest Ebook Central,

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3138091>

Risse, Thomas (2006): Neofunctionalism, European identity, and the puzzles of European integration. *Journal of European Public Policy*. Vol 12, 2005 - Issue 2: The Disparity of European Integration: Revisiting Neofunctionalism in Honour of Ernst Haas. Verkkojulkaisu. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/13501760500044033>

Saukkonen, Pasi. *Johdanto. Suomen ulkopoliittikan eurooppalaistuminen. Suomen poliittinen järjestelmä – verkkokirja*. Toim. Tuomas Forsberg ja Henri Vogt. Verkkokirjassa ei ole julkaisuvuotta, eikä sivunumeroita. Ladattu 24.9.2020. <https://blogs.helsinki.fi/vol-spj/ulkopoliittikka/suomen-ulkopoliittikan-eurooppalaistuminen/>

Soini, Timo (2008) *Maisterisjätkä*, Tammi. Falun.

Soini, Timo (2014) Peruspomo. WSOY. Helsinki.

Soini, Timo (2019) Populismi. Polemia-sarjan julkaisu 166. Kunnallisalan kehittämissäätiö, Pole-Kustannus.

Tuominen, Hanna & Heino Nyssönen (2019) Eurooppalainen identiteetti populistin paineessa, *Kosmopolis*, 4, sivut 24-41.

Vaarakallio, Tuula (2017) Perussuomalaisten kaksoispuhe. Jätkät&jykyt. Perussuomalaiset ja populistin retoriikka, toim. Palonen Emilia & Tuija Saesma, Vastapaino, Tallinna, sivut 199-217.

Virtanen, Aarni (2018) Vennamo. Mies ja hänen puolueensa. Art House. Riika.

Wendt, Alexander (1992) Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics” *International Organization*, Vol. 46, No. 2, 391-425

Wendt, Alexander (1994) Collective Identity Formation and the International State. *The American Political Science Review*. Vol. 88, No. 2, 384-396. <https://www.jstor.org/stable/2944711>

Wendt, Alexander (1999) Social Theory of International Politics, E-book. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

Ylikangas, Heikki (2007) Suomen historian solmukohdat, WSOY.

Verkkosivustot ja medialähteet:

Eduskunta. Täysistunto 11.11.2020. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_143+2020.pdf

Eduskunta. Täysistunto 1.10.2020. Suullinen kysymys Euroopan komission siirtolaisuutta koskevasta taakanjakoesityksestä (Mari Rantanen ps).

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_122+2020.pdf

Eduskunta. Täysistunto 9.9.2020. Pääministerin ilmoitus EU:n monivuotisesta rahoituskehystä ja elpymiskokonaisuudesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_109+2020.pdf

Eduskunta. EU-jäsenyyden käsittely eduskunnassa.

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eu/suomen-liittyminen-eu/Sivut/eu-jasenyyden-kasittely-eduskunnassa.aspx> Ladattu 27.12.2020.

Euroopan parlamentti. Euroopan arvot ja tavoitteet. <https://europarlamenti.info/fi/arvot-ja-tavoitteet/arvot/> Sivulataus 1.12.2020

EUR-lex. Lissabonin sopimus (2007). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>

EVA (2019). Arvo- ja asennetutkimus 2019. <https://www.eva.fi/blog/2019/05/09/suomalaisten-eu-myonteisyys-huipussaan/>

EVA (2020). Suomalaisten maahanmuuttokriittisyys laantunut. 29.7.2020. <https://www.eva.fi/blog/2020/07/29/suomalaisten-maahanmuuttokriittisyys-laantunut/> Ladattu 28.12.2020.

Halla-aho, Jussi: Suomen etu olisi erota EU:sta, Verkkouutiset 27.4.2019: <https://www.verkkouutiset.fi/jussi-halla-aho-suomen-etu-olisi-erota-eusta/?fbclid=IwAR0IBUfyA7lf6l8aDfFv-eqvtWMofF74CxOb7ECWifLWM4xmiy5aJbRrk5Q#e5cfa3a1>

Kansalaisaloitteet: <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/6914>

Kervinen Elina (2020) Oppositioista arvostelua selonteolle. HS 12.11.2020 A 12. Uutinen.

Lappalainen, Tuomo 2011. Äänestäjät pakottivat oppositioon. Suomen Kuvalehti 20/2011. Taustoittava uutinen.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2019. Ladattu 30.12.2020. <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2019/02/Eduskuntavaaliohjelma-2019.pdf> (Ladattu 30.12.2020)

Perussuomalainen EU-politiikka 21.1.2019. Ladattu 27.12.2020. https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2019/04/Eu_vaaliohjelma_PS_2019.pdf (Ladattu 30.12.2020)

Perussuomalaiset (2020) Media- ja kulttuuripoliittinen ohjelma. https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2020/01/Media-ja-kulttuuripoliittinen-ohjelma_29.1.2020.pdf (Ladattu 30.12.2020)

Tilastokeskus, eduskuntavaalien tulos 2011: https://www.tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-29_tie_001_fi.html

Tilastokeskus, eduskuntavaalien tulos 2015: https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tie_001_fi.html

Tilastokeskus, eduskuntavaalien tulos 2019: https://www.stat.fi/til/evaa/2019/evaa_2019_2019-04-24_tie_001_fi.html

Valtioneuvosto. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2020.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162513/VN_2020_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-267-8>

YLE TV 1 Ykkösaamu 7.11.2020 Halla-ahon haastattelu, toimittaja Seija Vaherkumpu.

<https://areena.yle.fi/1-50331175>

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, Ihmisoikeusliitto.fi:

<https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

YLE uutiset 13.6.2020. Oikeistopopulistien uudessa europarlamenttiryhmässä on 73 meppiä – puolueet täysin eri linjoilla Venäjä-politiikassa.

<https://yle.fi/uutiset/3-10830302>